

Uloga muzeja u turizmu Zagrebačke županije

Krušelj, Lucijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:790759>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-06**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Stručni prijediplomski studij poslovne ekonomije

**ULOGA MUZEJA
U TURIZMU ZAGREBAČKE ŽUPANIJE**

Završni rad

Lucijan Krušelj

Zagreb, rujan 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Stručni prijediplomski studij poslovne ekonomije

**ULOGA MUZEJA
U TURIZMU ZAGREBAČKE ŽUPANIJE**

**THE ROLE OF MUSEUMS
IN TOURISM OF ZAGREB COUNTY**

Završni rad

Lucijan Krušelj

JMBAG: 0067589797

Mentor: Prof. dr. sc. Kristina Bučar

Zagreb, rujan 2024.

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Turistički resursi predstavljaju razloge zbog kojih turisti odluče posjetiti neku destinaciju, a muzeji u tom pogledu, kao dijelovi tih resursa, predstavljaju mjesta u kojima turisti spoznaju kulturu i povijest posjećene destinacije, na autentični i edukativni način. Cilj ovog rada je objasniti ulogu muzeja u turizmu Zagrebačke županije. Kako bi se došlo do tog objašnjenja, bilo je potrebno provjeriti obilježja turizma na razini same Hrvatske i Zagrebačke županije, u odnosu na ostatak svijeta, a zatim još detaljnije objasniti kakvu ulogu muzeji imaju u turizmu na svjetskom tržištu u odnosu na Hrvatsko tržište. Opisana su obilježja Zagrebačke županije te fizički ekonomski pokazatelji turizma njenih gradova i obilježja njenih muzeja te naposljetku uloga tih muzeja u turizmu Zagrebačke županije, kao i osvrt na budućnost muzeja kao turističkih resursa Zagrebačke županije. Muzeji u turizmu Zagrebačke županije imaju važnu ulogu, no oni još ne dolaze do potpunog izražaja i potencijala.

Ključne riječi: muzeji, turizam, kulturni turizam, Zagrebačka županija

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
1.1. Metodologija istraživanja.....	1
1.2. Struktura rada	2
2. Muzeji kao turistički resursi u svijetu i Hrvatskoj	3
2.1. Obilježja turizma u svijetu	3
2.2. Obilježja turizma u Hrvatskoj	7
2.3. Muzeji kao antropogeni turistički resursi u svijetu	12
2.4. Muzeji kao antropogeni turistički resursi u Hrvatskoj	16
3. Obilježja Zagrebačke županije kao turističke destinacije	20
3.1. Administrativna obilježja turizma Zagrebačke županije.....	20
3.2. Geografska obilježja turizma Zagrebačke županije	22
3.3. Demografska obilježja turizma Zagrebačke županije	23
3.4. Povijesno-gospodarski razvoj Zagrebačke županije	27
3.5. Povijesni razvoj turizma Zagrebačke županije.....	31
4. Muzeji kao turistički resursi Zagrebačke županije	36
4.1. Fizički ekonomski pokazatelji turizma po gradovima Zagrebačke županije	36
4.2. Obilježja muzeja u Zagrebačkoj županiji	39
4.3. Uloga muzeja u turizmu Zagrebačke županije	46
4.4. Budućnost muzeja kao turističkih resursa Zagrebačke županije.....	51
5. Zaključak.....	54

1. Uvod

Hrvatska je podarena kulturnom baštinom koja se prostire kroz cijelu državu te je kulturni turizam grana turizma koja u Hrvatskoj ima razne manifestacije. Muzeji kao dio kulturne baštine prepoznatljivi su turistički resursi raznih destinacija. Muzeji Zagrebačke županije svojim posjetiteljima služe kao obrazovna, kulturna i antropološka mjesta. Svrha ovog rada je analizirati i objasniti kakvu zapravo ulogu imaju muzeji Zagrebačke županije u njenom turizmu. Istraživanje u ovom radu napravljeno je pomoću literature sastavljene od stručnih knjiga, znanstvenih radova i pouzdanih, kao i službenih internetskih stranica turističkih zajednica, muzeja, Zagrebačke županije i sličnog.

1.1. Metodologija istraživanja

Ovaj rad izrađen je pomoću sekundarnih izvora podataka koji se odnose na stručne knjige, znanstvene članke te internet stranice koje su poslužile kao izvor legitimnih informacija u obliku teksta, grafova i tablica. U radu je korišteno više vrsta metoda, odnosno deskriptivnom metodom opisane su i navedene postojeće činjenice vezane za tematiku rada, zatim su analitičkom metodom predstavljene razne tablice i grafovi koji nude dublji uvid u područje rada te su metodom indukcije doneseni određeni zaključci o rezultatima istraživanja unutar ovog rada.

1.2. Struktura rada

Rad je strukturiran u obliku pet poglavlja. U prvom poglavlju naveden je uvod koji daje određenu predodžbu o cilju i razlogu pisanja ovog rada, a uz njega je metodologija istraživanja i strukturu rada koji opisuju metode prikupljanja podataka potrebnih za pisanje ovog rada te za oblikovanje njegove strukture. Drugo poglavlje prezentira turizam i njegova obilježja u perspektivi svijeta i Hrvatske države te opisuje muzeje kao antropogene turističke resurse, također na globalnoj i domaćoj razini. U trećem su poglavlju navedena obilježja Zagrebačke županije koja daju uvid u turističke karakteristike te regije, kao i u njen povijesni i povijesno-gospodarski razvoj koji se doveo županiju do stanja u kojem se nalazi 2024. godine. Nadalje, četvrto poglavlje odnosi se na opis obilježja muzeja i njihove uloge kao turističkih resursa Zagrebačke županije te se uz razradu te tematike, predstavljaju i podaci koji su usmjereni na fizičke ekonomske pokazatelje turizma po gradovima te regije, a poglavlje završava objašnjenjem i prognozom budućnosti muzeja u turizmu Zagrebačke županije. Posljednje poglavlje ovog rada je Zaključak koji se osvrće na podatke i opservacije cijelog rada te donosi finalnu misao autora.

2. Muzeji kao turistički resursi u svijetu i Hrvatskoj

Muzeji su objekti bogatog značaja koji zainteresiranim posjetiteljima nude uvid u razne oblike ostavštine ljudske povijesti, stvaralaštva, umjetnosti, spiritualnosti ili tehnološkog napretka. Oni su integralni dio kulturnog turizma gotovo svake države te su bitni za turiste koji žele saznati više o povijesti i kulturi turističke destinacije koju posjećuju. Muzeji u svijetu i u Hrvatskoj imaju poseban značaj kao dio turističke ponude.

2.1. Obilježja turizma u svijetu

Suvremeni turizam nastao je razvojem tehnologije, poboljšanjem međuljudskih odnosa i socioloških prilika (Gržinić, 2019). Sredinom 19. stoljeća stvoreni su svi ključni preduvjeti za razvoj turizma, budući da su tada počeli djelovati svi relevantni čimbenici, uključujući pokretačke, posredničke i receptivne, koji su omogućili sudjelovanje širih slojeva društva u turističkim putovanjima (Čavlek et al., 2011). Prema Gržinić (2022), United Nations World Tourism Organization (UNWTO) navodi pet faza razvoja turizma:

1. Rano doba - turistička aktivnost u antičkoj Grčkoj, Rimu i Aziji
2. Srednje doba - u periodu od 5. do 14. stoljeća prisutna su hodočašća te istraživačka putovanja
3. Doba renesanse - od 14. do 17. stoljeća odvijaju se edukativna putovanja i Grand Tour
4. Industrijska revolucija - od 1750. do 1850. godine razvoj gradova i izum parnog stroja potaknuli su razvoj turizma
5. Moderni turizam - turizam je napredovao razvojem prometa i potrošnje te se pojavio masovni turizam

Masovni turizam odnosi se na period od sredine 19. stoljeća do trenutnog razdoblja u kojem turistička potražnja sve više raste te se u velikom broju organiziraju i provode turistička putovanja i aranžmani (Šuran, 2016; Čavlek et al., 2011). U tom procesu, javljaju se pozitivni i negativni učinci turizma, kao što su visoke razine posjećenosti destinacija, što pogoduje ekonomiji te destinacije, no u isto vrijeme događa se zagađenje i nebriga o okolišu od strane turista te onečišćenje zraka radi čestog prometovanja motornih vozila u procesu transporta turista (Šuran, 2016). U 21. stoljeću, turističke destinacije počinju više prilagođavati ponudu svojim posjetiteljima s obzirom da se mijenjaju, odnosno detaljnije su izražene njihove

potrebe i interesi (Šuran, 2016). Turizam se proučava kroz razvoj specifičnih oblika turizma poput kulturnog, ekološkog ili zdravstvenog turizma (Gržinić, 2022). Kulturni turizam povezan je s muzejima te se odnosi na oblik turizma koji turistima pruža iskustvo doživljaja kulture pojedine turističke destinacije, u obliku kulturne i povijesne baštine, društvene strukture i posebnosti svake pojedinačne destinacije (Valčić, 2018; Gržinić i Vodeb, 2015).

„Kulturni turizam je specifični oblik turizma koji obuhvaća posjete turista izvan njihovog stalnog mjesta boravka motivirane interesom za kulturom, što obuhvaća povijest, umjetnost, naslijeđe ili stil života ljudi na nekom lokalitetu ili nekoj regiji.“ (Šuran, 2016, str. 80). Kulturni turizam ima i veliku obrazovnu moć za turiste koji s namjerom učenja ili razumijevanja posjete destinaciju (Valčić, 2018; Gržinić i Vodeb, 2015). Takav oblik turizma posjeduje resurse koji mogu varirati od jedne vrste resursa poput skulpture poznatog kipara, do cijele skupine turističkih resursa, odnosno kulturnih građevina, trgova, ulica, regija pa i cijelog grada kao izvora kulturne baštine (Valčić, 2018). Kulturni turizam koristi se i kao krovni pojam za slične specifične oblike turizma, a tu ubrajamo umjetnički, etnički i muzejski turizam (Valčić, 2018). Resursi kulturnog turizma, prema Gržinić i Vodeb (2015), mogu se predstaviti na tri načina:

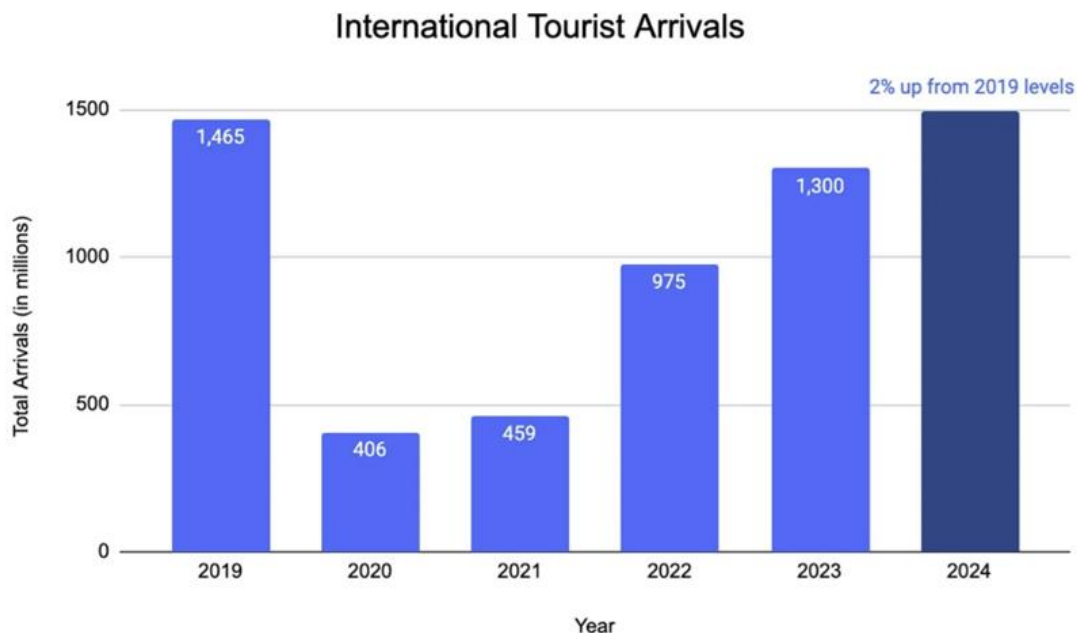
1. Razgledavanjem povijesnih i kulturnih atrakcija (gradova, muzeja, izložbi, kazališta, skulptura i sličnog) te kontaktom s mještanima posjećene destinacije
2. Gledanjem dokumentarnih video sadržaja o destinaciji
3. Kupovinom materijalnih stvari poput knjiga, suvenira, ručnih radova i sličnog

Ekonomski gledano, turizam je za brojna državna gospodarstva vrlo bitan faktor, s obzirom da turizam ima toliku izvoznu moć da se po svjetskim mjerilima nalazi na trećem mjestu industrije izvoza, odmah nakon industrija goriva i kemijskih industrija (Shakhrizoda Oromjonovna i Sabina Eshnazarovna, 2023).

Turizam i njegove aktivnosti od velikog su značaja za bruto domaći proizvod na svjetskoj razini (Deb et al.,2023). Svjetska turistička organizacija (UNWTO) navodi kako turizam doprinosi u vrijednosti od čak deset posto kao dio svjetskog bruto domaćeg proizvoda (Deb et al.,2023). Donosi i razne kulturne, ekonomske i društvene faktore državama u kojima je prisutan, kreira nova radna mjesta, poboljšava razvoj infrastrukture te utječe na porast standarda uslužnog sektora (Deb et al.,2023).

S obzirom na razne ekonomske pogodnosti koje turizam sa sobom donosi, mnogobrojne zemlje odlučile su turističkom sektoru pridodati veću pažnju (Deb et al.,2023). Međutim, druga strana turizma dolazi u obliku negativnog utjecaja na okoliš turističke destinacije (Deb et al.,2023). Kako je posljednjih godina puno pažnje usmjereno na ekološku održivost okoline i održivi turizam te kao posljedica masovnog turizma koji je uzrokovao ekološke štete, sve više se razvija i popularizira „ekoturizam“ koji bi trebao riješiti izazove s kojima se turizam susreće pri svome razvoju i ukazati na potencijalnu budućnost globalnog turizma (Xu et al., 2023; Rastegar et al., 2023; Brelik i Łacka, 2024).

Graf 1. Turistički dolasci (u milijunima) od 2019. do tekuće 2024. godine

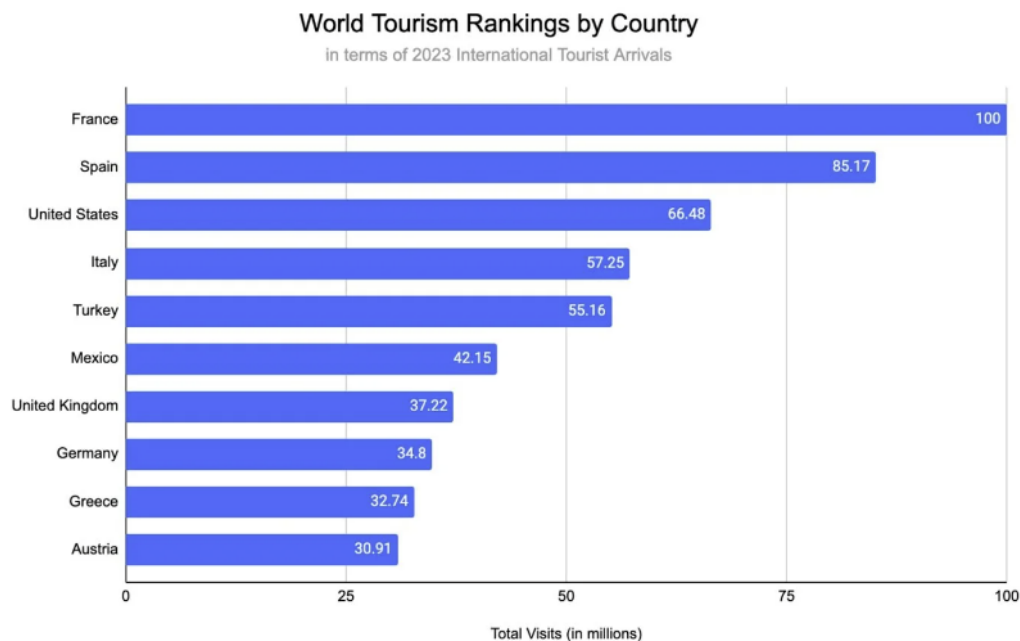

Izvor: Road Genius (2024) (<https://roadgenius.com/statistics/tourism/>)

Na grafu 1, vidljivo je kako je 2019. godina, koja je prethodila pandemiji korona virusa, zabilježena kao najuspješnija turistička godina u zadnjih pet godina, no 2024. ju već sada premašuje s tim da nije još okončala (Road Genius, 2024). Očekuje se da će se u 2024. godini međunarodni turizam u potpunosti oporaviti, premašivši brojke iz 2019. godine (Road Genius, 2024).

Međunarodni turizam u 2023. godini približio se razinama iz vremena prije pandemije, ostvarivši 88% prethodnih dolazaka i generirajući 1,4 milijardi dolara prihoda. Godina 2023. za 2019. godinom zaostala je za 165 milijuna dolazaka što je smanjenje od 11,26% (Road Genius, 2024).

Graf 2. Države s najviše turističkih dolazaka u 2023. godini

Izvor: Road Genius (2024) (<https://roadgenius.com/statistics/tourism/>)

Graf 2 prikazuje države koje su u 2023. godini zabilježile najveće brojke turističkih dolazaka. Na prvom mjestu je Francuska sa 100 milijuna dolazaka, zatim Španjolska s 85,17 milijuna te Sjedinjene Američke države s brojkom od 66,48 milijuna turističkih dolazaka (Road Genius, 2024). Više od tri desetljeća, Francuska drži prvo mjesto kao najposjećenija zemlja svijeta, privukavši više od 100 milijuna međunarodnih turista u 2023. godini, čime zauzima 8% globalnog turističkog tržišta (Road Genius, 2024). Ona je zadržala svoju vodeću poziciju u turizmu već dugi niz godina, postavši neosporni lider u privlačenju turista na globalnoj razini (Road Genius, 2024).

Većina turističkih destinacija širom svijeta suočava se s problemom sezonalnosti, što uzrokuje razne izazove, poput visokih cijena, prenapučenosti i nedovoljne infrastrukture u vrhuncu sezone te manjka radnih prilika i usluga izvan glavne sezone (UNWTO, 2024). Sezonalnost

je mjerljiva karakteristika s važnim ekonomskim i društvenim posljedicama, a uzroci mogu biti prirodni (kao što su klimatski uvjeti) ili institucionalni (poput praznika) (UNWTO, 2024).

2.2. Obilježja turizma u Hrvatskoj

Organizirani turizam u Hrvatskoj ima tradiciju dugu oko 150 godina, premda su još početkom 19. stoljeća postojale aktivnosti slične turizmu, poput hodočašća i odlazaka na liječenje (Croatia, 2024.; Čavlek et al., 2011). Vremenski period u Hrvatskoj od 1965. do početka 1980-ih godina naziva se „Zlatnim dobom hrvatskog turizma“ kada se zabilježio intenzivni razvoj turizma (Vukonić, 2005). Tijekom posljednjih trideset godina, turistički promet u Hrvatskoj prošao je kroz tri značajne faze. U drugoj polovici 1980-ih broj turističkih dolazaka postupno je rastao, premašivši 10 milijuna (Croatia, 2024). Zatim je uslijedila faza Domovinskog rata, kada je, očekivano, broj turističkih dolazaka drastično pao, pa je u 1991. i 1992. zabilježeno manje od 2,5 milijuna dolazaka (Croatia, 2024). Nakon rata, broj dolazaka ponovno je počeo rasti, udvostručivši se do 2000. godine, dok je 2019. zabilježeno oko 20 milijuna dolazaka. Iznimke su bile 2020. i 2021. godina, kada je pandemija virusa Covid-19 značajno smanjila turistička putovanja na 7 milijuna dolazaka (Croatia, 2024). Međutim, Hrvatska se opet uspjela istaknuti na globalnom turističkom tržištu u 2022. godini s približno 17,8 milijuna dolazaka i 90 milijuna noćenja turista (DZS, 2023).

Godina 2023. za hrvatski je turizam bila uspješna s obzirom da je u komercijalnim smještajnim objektima zabilježeno 19,5 milijuna dolazaka i 92,4 milijuna noćenja turista, što predstavlja porast od 9,7% u dolascima i 2,6% u noćenjima u usporedbi s 2022. (DZS, 2024). U odnosu na rekordnu 2019. godinu, zabilježen je blagi pad dolazaka od 0,4%, ali je broj noćenja porastao za 1,2% (DZS, 2024). U 2023. godini, od ukupnog broja zabilježenih dolazaka turista, 86,5% činili su dolasci stranih turista te su preostalih 13,5% bili dolasci domaćih turista (DZS, 2024). Kad se uspoređi 2022. godina, domaći turisti su povećali svoje dolaske za 7,6%, a strani turisti su ostvarili 10,0% više dolazaka (DZS, 2024). Strani turisti su u ukupnoj strukturi noćenja ostvarili 91,2% noćenja, a domaći su turisti zabilježili postotak od 8,8% (DZS, 2024). U 2023. godini, domaći turisti povećali su broj noćenja za 4,7%, a strani turisti za 2,4% u usporedbi s prethodnom godinom (DZS, 2024). U usporedbi s 2019. godinom, domaći turisti zabilježili su porast dolazaka od 19,2% te povećanje noćenja od 14,4% (DZS, 2024). S druge strane, broj dolazaka stranih turista smanjio se za 2,9%, no broj njihovih noćenja u 2023. godini ostao je na istoj razini kao i 2019. godine (DZS, 2024).

Tablica 1. Dolasci i noćenja turista u Hrvatskoj u 2023. godini po županijama

ŽUPANIJA	DOLASCI					NOĆENJA				
	Ukupno	Domaći turisti	Udio - %	Strani turisti	Udio - %	Ukupno	Domaći turisti	Udio - %	Strani turisti	Udio - %
Sisačko-moslavačka županija	25457	11356	44,61	14101	55,39	57887	28915	49,95	28972	50,05
Karlovačka županija	345613	44515	12,88	301098	87,12	622764	84388	13,55	538376	86,45
Bjelovarsko-bilogorska županija	28975	20089	69,33	8886	30,67	83102	57834	69,59	25268	30,41
Virovitičko-podravska županija	16000	11034	68,96	4966	31,04	36032	24310	67,47	11722	32,53
Požeško-slavonska županija	24559	17874	72,78	6685	27,22	64782	48565	74,97	16217	25,03
Brodsko-posavska županija	42152	14772	35,04	27380	64,96	68137	25437	37,33	42700	62,67
Osječko-baranjska županija	124258	76348	61,44	47910	38,56	253118	138366	54,66	114752	45,34
Vukovarsko-srijemska županija	93801	73417	78,27	20384	21,73	150735	111821	74,18	38914	25,82
Primorsko-goranska županija	3071852	438915	14,29	2632937	85,71	15599876	1451762	9,31	14148114	90,69
Ličko-senjska županija	747112	67627	9,05	679485	90,95	2903811	206335	7,11	2697476	92,89
Zadarska županija	1791788	268438	14,98	1523350	85,02	10122050	1187447	11,73	8934603	88,27
Šibensko-kninska županija	909009	174578	19,21	734431	80,79	5067586	701104	13,84	4366482	86,16
Splitsko-dalmatinska županija	3580899	345579	9,65	3235320	90,35	17774875	1276423	7,18	16498452	92,82
Istarska županija	4832877	396875	8,21	4436002	91,79	28121131	1194356	4,25	26926775	95,75
Dubrovačko-neretvanska županija	2000763	166438	8,32	1834325	91,68	7762485	567517	7,31	7194968	92,69
Zagrebačka županija	148628	42690	28,72	105938	71,28	265018	81088	30,60	183930	69,40
Krapinsko-zagorska županija	191603	94658	49,40	96945	50,60	414222	208500	50,34	205722	49,66
Varaždinska županija	103216	46452	45,00	56764	55,00	241220	113596	47,09	127624	52,91
Koprivničko-križevačka županija	19119	10600	55,44	8519	44,56	44950	21591	48,03	23359	51,97
Međimurska županija	94556	50846	53,77	43710	46,23	215597	104084	48,28	111513	51,72
Grad Zagreb	1300694	264961	20,37	1035733	79,63	2507454	479789	19,13	2027665	80,87
UKUPNO TURISTA	19492931	2638062	/	16854869	/	92376832	8113228	/	84263604	/

Izvor: DZS (2024) (https://podaci.dzs.hr/media/pt0dpwn5/si-1731_turizam-u-2023.pdf)

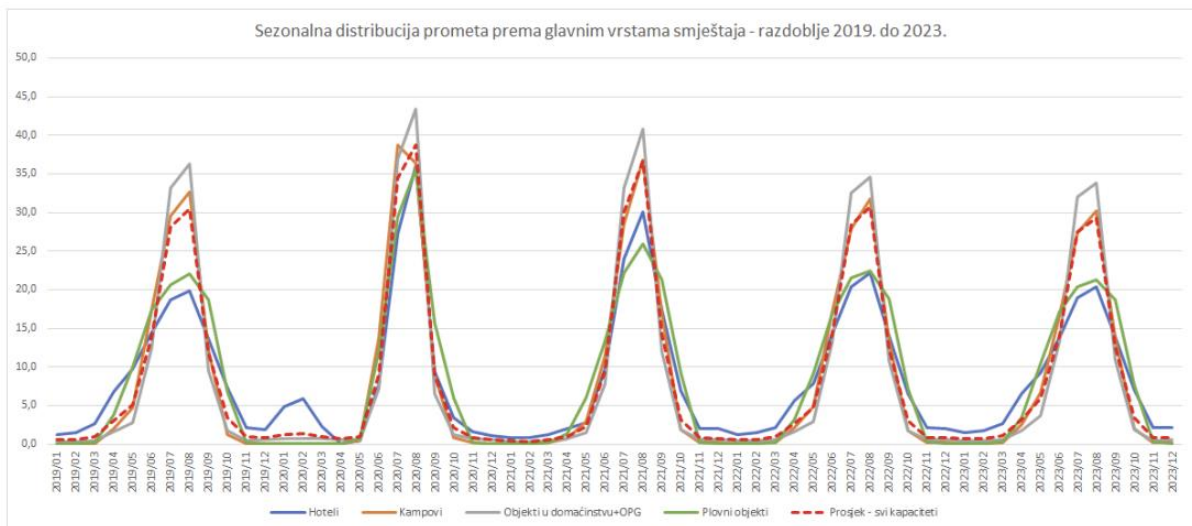
Tablica 1 pokazuje kako je najviše turističkog prometa u 2023. godini imala Istarska županija s 4 832 877 ukupnih dolazaka turista što je udio od 24,79% od ukupnih dolazaka turista svih županija Republike Hrvatske te 28 121 131 ukupnih noćenja turista što predstavlja udio od 30,44% od ukupnog broja noćenja turista na razini cijele Hrvatske. Slijedi Splitsko-dalmatinska županija s brojkom od 3 580 899 ukupnih dolazaka turista (udio od 18,37%) i 17 774 875 ukupnih noćenja turista (udio od 19,24%). Na trećem mjestu nalazi se Primorsko-goranska županija s ukupnim dolascima turista u vrijednosti 3 071 852 (udio od 15,76%) te s 15 599 876 ukupnih noćenja turista (udio od 16,89%). Zagrebačka županija na ovom se popisu nalazi na 11. mjestu s 148 628 ukupnih turističkih dolazaka (udio od 0,76%) te 265 018 ukupnih noćenja turista (udio od 0,29%). Ukupni broj turističkih dolazaka Zagrebačke županije sastoji se od domaćih turista (udio od 28,72%) i stranih turista (udio od 71,28%), a ukupni broj noćenja turista pokazuje vrijednosti u kojima domaći čine udio od 30,60%, a strani turisti udio od 69,40%.

S obzirom da su županije iz Jadranske Hrvatske dominantne u statistici dolazaka i noćenja turista 2023. godine, što se vidi u tablici 1, može se zaključiti kako Hrvatska ima prisutnu sezonalnost u turizmu koja je najviše primjetna tokom ljetne sezone (Hanžek, 2017). Tada najveći broj turista posjeti upravo Jadranski dio Hrvatske i njezine županije jer turiste privuku prirodni turistički resursi poput čistog mora, pogodne klime i sunčanih toplih dana (Hanžek, 2017). Kulturni turizam u Hrvatskoj dobro je poduprijet brojnim galerijama, muzejima, povijesnim jezgrama, dvorcima, manifestacijama i drugim kulturnim institucijama (MTS, 2022; Valčić, 2018). Takva vrijednost kulturne baštine nije u potpunosti turistički valorizirana, no ima potencijal za razvoj turizma koji bi trajao i izvan ljetne sezone, odnosno tokom cijele godine i na području cijele Hrvatske (MTS, 2022). Hrvatska ima opsežnu ponudu muzeja, ali za veću razinu potražnje, nedostaje im turističke promocije (MTS, 2022).

Turizam je Republici Hrvatskoj vrlo važan za njeno gospodarstvo jer u BDP-u, na godišnjoj razini, čini udio od gotovo 25% te vlada države ulaže u turizam i njegov marketing (ProQuest, 2023). Turistički je sektor posljednjih godina, bez obzira na pandemiju virusa Covid-19, doživio nagli porast kojem je doprinijela stabilna ekonomska i politička situacija u državi te poboljšanje povezanosti zrakoplovnih linija koje nude isplative letove, a isto je rezultiralo otvaranju većeg broja mogućnosti za dolazak turista iz zapadnog dijela Europe (ProQuest, 2023). Međutim, Hrvatskom turizmu prijeti konkurencija iz malo uspješnijih

država poput Italije, Grčke i Španjolske (ProQuest, 2023). Sezonalnost je isto tako problem s kojim se bori ovaj sektor, no pokušava se produljiti okvir u kojem turisti dolaze posjetiti Hrvatsku, a gradski turizam u tom pogledu pokazuje uspješnost s privlačenjem turista s obližnjih turističkih tržišta (ProQuest, 2023). Na globalnom turističkom tržištu glavni trend je, ranije spomenuti, održivi turizam te se Hrvatska prema tome pokušava prilagoditi kako bi zadržala kompetitivnost na tržištu (Miftari, 2023). Okolina je ponegdje u Hrvatskoj trenutno narušena radi prevelike fluktuacije turista što negativno utječe na turističku lokaciju, njezino stanovništvo i kvalitetu života te iskustvo koje turist tamo doživi (Miftari, 2023).

Graf 3. Sezonalna distribucija turističkog prometa prema glavnim vrstama smještajnih objekata za razdoblje od 2019. do 2023. godine

Izvor: HTZ (2024) (<https://www.htz.hr/sites/default/files/2024-02/Turizam%20Hrvatske%202019-2023.pdf>)

Na grafu 3 vidljivo je kako je sezonalnost još uvijek problem hrvatskog turizma u 2023. godini jer je najviše smještajnih objekata zauzeto između svibnja i listopada svake prikazane godine, odnosno tokom ljetne sezone. Vrsta smještajnih objekata koja je najuspješnija tijekom trajanja ljetne sezone su „Objekti u domaćinstvu + OPG“, koji vrhunac godišnje posjećenosti bilježe u kolovozu. Sezonalnost turizma u Hrvatskoj smatra se visokom, a reduciranje sezonalnosti često se navodi kao jedan od ključnih strateških ciljeva hrvatskog turizma (Hanžek, 2017).

Tablica 2. Aktivnosti turista za vrijeme boravka u hrvatskoj destinaciji

Jadranska Hrvatska	Udio (%)	Kontinentalna Hrvatska	Udio (%)
Plivanje/kupanje	75,7	Odlazak u restorane	58,8
Odlazak u restorane	59,3	Razgledavanje gradova	49,6
Razgledavanje gradova	39,6	Posjet muzejima, galerijama i izložbama	25,0
Odlazak u klubove/noćni život	23,2	Posjet povijesnim građevinama	17,5
Kupovina (osim svakodnevnih potrepština)	18,0	Korištenje wellness/spa usluga	15,9
Posjet povijesnim građevinama	16,6	Pješačenje	14,6
Ostale aktivnosti	16,6	Kupovina (osim svakodnevnih potrepština)	13,8
Posjet muzejima, galerijama i izložbama	14,7	Plivanje/kupanje	13,8
Pješačenje	14,1	Ostale aktivnosti	13,6
Vožnja biciklom označenim biciklističkim stazama	13,5	Odlazak u klubove/noćni život	10,9

Izvor: TOMAS (2023) ([https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-](https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-12/TOMAS%20Hrvatska%202022%20-%202023.pdf)

12/TOMAS%20Hrvatska%202022%20-%202023.pdf)

Tablica 2 prikazuje rezultate TOMAS istraživanja provedenog 2023. godine u kojem je navedeno 10 aktivnosti koje turisti najviše rade za vrijeme svog boravka u Hrvatskoj, podijeljenih na Jadransku i Kontinentalnu Hrvatsku. Na prva tri mjesta Jadranske Hrvatske nalaze se „Plivanje/kupanje“, „Odlazak u restorane“ te Razgledavanje gradova“, a na 8. mjestu je aktivnost turista navedena kao „Posjet muzejima, galerijama i izložbama“. Turisti u Kontinentalnoj Hrvatskoj svoje vrijeme koriste najviše na aktivnosti poput: „Odlazak u restorane“, „Razgledavanje gradova“ i, na trećem mjestu, „Posjet muzejima, galerijama i izložbama“. Iz navedenog se može zaključiti da muzeji mogu predstavljati dodatne turističke resurse koji ne ovise o sezonalnosti turizma.

Tablica 3. Motivi dolaska turista u Hrvatsku prema regijama

RANG	Jadranska Hrvatska	Udio (%)	Kontinentalna Hrvatska	Udio (%)
1.	More	83,2	Obilazak gradova	23,1
2.	Priroda	63,1	Posao	22,0
3.	Obilazak gradova	19,0	Priroda	20,0
4.	Gastronomija	18,5	Posjet rodbini i prijateljima	14,3
5.	Razgledavanje (sightseeing)	11,4	Kultura i umjetnost	13,4
6.	Zabava i festivali	9,0	Razgledavanje (sightseeing)	12,9
7.	Kultura i umjetnost	8,8	Gastronomija	11,0
8.	Manifestacije i događanja	8,4	Wellness/toplice	9,1
9.	Sport i rekreacija	8,0	Zdravstveni razlozi	7,9
10.	Sela/ruralno područje	4,6	Sela/ruralno područje	7,8

Izvor: TOMAS (2023) ([https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-](https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-12/TOMAS%20Hrvatska%202022%20-%202023.pdf)

12/TOMAS%20Hrvatska%202022%20-%202023.pdf)

U tablici 3 su prikazani motivi zbog kojih turisti odluče posjetiti Hrvatsku, a isti su podijeljeni na Jadranski i Kontinentalni dio Hrvatske. U Jadranskom dijelu Hrvatske, najčešći motivi turista za posjetu su more, priroda i obilazak gradova, dok turisti odluče posjetiti Kontinentalni dio Hrvatske najčešće zbog obilaska gradova, posla ili prirode. Kultura i umjetnost, gdje se nalaze muzeji, u Jadranskoj Hrvatskoj je motiv na 7. mjestu, a kod Kontinentalne Hrvatske taj motiv zauzima 5. mjesto.

2.3. Muzeji kao antropogeni turistički resursi u svijetu

Antropogeni turistički resursi označavaju turističke atrakcije koje su nastale kao posljedica ljudskog djelovanja ili stvaranja, a isti imaju kulturni, povijesni, društveni, tehnološki ili religijski značaj, poput religijskih hramova i crkvi, kulturnih spomenika, festivala, zabavnih parkova, dvoraca, povijesnih gradskih jezgri i sličnog (Mojolic, 2013; Marcus i Fischer, 2003; EFZG, 2017). Antropogeni turistički resursi dijele se na sljedeće vrste: kulturno-povijesni, etnosocijalni, umjetnički, manifestacijski i ambijentalni (EFZG, 2017). S obzirom da su dio kulturnog turizma, muzeji su po svojoj prirodi antropogeni turistički resursi. „Muzej“ kao riječ u najranije dokumentiranoj povijesti označavala je *Museion*, odnosno hram

muza u doba antike (Camin, 2010). To je bio „sveti hram“ u kojeg su smjeli ući samo svećenici, a isti je sagrađen u Aleksandriji u 3. stoljeću prije Krista (Camin, 2010). Međutim, prvi primjer uporabe riječi „muzej“ za opis privatne zbirke umjetničkih djela dogodio se u 16. stoljeću i odnosio se na kolekciju portreta poznatih ljudi, a istu je priredio Paolo Giovio (Camin, 2010). Prve zgrade konstruirane sa svrhom da predstavljaju muzej, sagrađene su u 18. stoljeću te su tim pokretom svoja vrata otvorili raznovrsni muzeji, a neki od njih su Asmolean Museum u Oxfordu (1714. godine), Naturhistorisches Museum u Beču (1748. godine) te British Museum u Londonu, (1753. godine) (Vlačić, 2018).. Muzeji počinju izlagati i kategorizirati svoju građu prema obliku svoje specijalizacije tek u 19. stoljeću (Vlačić, 2018).

U 20. stoljeću, panteoni, hramovi starina i hodnici palača, koje su nekada krasile zbirke kao simboli statusa i prizori sjećanja, doživjeli su transformaciju (Camin, 2010). Ovi prostori, koji su nekada bili veličanstvene kraljevske rezidencije, sada su muzeji otvoreni za javnost (Camin, 2010). Muzeji zahtijevaju više prostora kako bi posjetitelji mogli pravilno uživati u izloženim djelima, te postaju javna mjesta koja su, kao takva, dio moderne industrije kulture i zabave (Camin, 2010). Postmoderni muzeji u suvremenom dobu služe kao atrakcija velikog broja posjetitelja s interesom za kulturu te ujedno imaju ulogu dinamičnih mjesta koji ne nude samo uslugu izlaganja postava i povijesnih zbiraka, već i uslugu kojima posjetiteljima omogućava sudjelovanje u raznim organiziranim događajima (Camin, 2010).

Muzeji su tako postali jedni od predstavnika kulture, a veliku ulogu u tome igrao je Centar Pompidou u Parizu, otvoren 1977. godine, sa svojom inženjerskom i futurističkom strukturom vidljivih sustava (Camin, 2010). Muzeji predstavljaju građevine i mjesta u kojima je moguće dobiti dojam o načinu života naših predaka koji su oblikovali modernu današnjicu u kojoj trenutno živimo (Zubitashvili, 2024).

U 20. i 21. stoljeću izražena je arhitektura i dizajn muzeja, a jedan od glavnih predstavnika je muzej Guggenheim u gradu Bilbaou čija arhitektonska građa i u 21. stoljeću predstavlja konkurenciju suvremenoj umjetnosti (Camin, 2010). Još neki od primjera muzeja hvaljene arhitekture su: Židovski muzej u Berlinu (2001.), Muzej Yad Vashem u Jeruzalemu (1953.), Muzej znanosti u Valenciji (2000.), Muzej Mercedes-Benz u Stuttgartu (2006.) te Muzej du Quai Branly u Parizu (2006.) (Camin, 2010). Tradicionalni muzeji, poput navedenih, razvojem tehnologije potaknuti su da prezentiraju svoje građe i na digitalni način koji nije

limitiran fizičkim prostorom, a posjetiocima pruža zabavu, edukaciju i slične sadržaje (Valčić, 2018).

Digitalni muzeji, kao nova paradigma modernih muzeja, ističu funkcije tradicionalnih muzeja koristeći se digitalnim tehnologijama kako bi pružili mrežnu virtualnu reprezentaciju, brzo širenje informacija, personaliziranu mogućnost pretraživanja i virtualne zajednice korisnika te većina suvremenih muzeja ima svoje mrežne stranice i nude „virtualne posjete.“ (Valčić, 2018). Poznati svjetski muzeji kao što su Louvre i Vatikanski muzej nude virtualne izložbe na svojim internetskim stranicama (Louvre, 2024; Musei Vaticani, 2024). U Irskoj postoji internetski portal koji nudi virtualne ture po irskim muzejima i dvorcima, a iste traju neko određeno vrijeme te se naplaćuju po cijenama od 12 funti nadalje (IVT, 2024; Gregorić, 2022).

Za obrazovne ustanove koje žele organizirati posjete muzejima, virtualna izložba smatra se financijski isplativom s obzirom da za organizaciju u njenom prisustvovanju nije potrebno izdvojiti novčana sredstva, uračunati prijevoz, vrijeme putovanja i slične faktore (Özdemir, 2024). Virtualna izložba tako predstavlja praktičan način kojim se posjetioci mogu educirati, bez obzira što se fizički ne nalaze u prostorijama muzeja (Özdemir, 2024).

Kulturni turizam, s naglaskom na posjete muzejima, evidentira rastući interes za međunarodna putovanja, koji uvelike doprinosi porastu te vrste turizma (MWR, 2024). Turisti sve više traže jedinstvena iskustva i kulturnu povezanost, što ih potiče na posjete muzejima (MWR, 2024). Muzeji odgovaraju na ovaj porast potražnje uvođenjem naprednih tehnologija poput proširene i virtualne stvarnosti te interaktivnih prikaza, a time poboljšavaju iskustvo posjetitelja i privlače širu publiku (MWR, 2024).

Nadalje, mnoge vlade diljem svijeta prepoznaju važnost uloge muzeja u turizmu te ulažu u razvoj i promociju muzeja kao ključnih turističkih atrakcija, čime dodatno povećavaju broj posjetitelja (MWR, 2024). Međutim, kulturni turizam ponekad se razvija s ciljem utjecaja na gospodarske i političke faktore destinacije, a isto nije povezano s mještanima te regije, niti s očuvanjem kulturne baštine, što znači da razvoj kulturnog turizma nije nužno pozitivna pojava (Pančić Kombol, 2006).

Tablica 4. Najposjećeniji muzeji na svijetu 2023. godine

Poredak 2023.	Lokacija muzeja	Promjena u postotcima 2022.-2023.	Posjete 2023. (u tisućama)	Posjete 2022. (u tisućama)
1.	Louvre, Paris, France	14,70	8 860	7 726
2.	Vatican Museums, Vatican, Vatican City	33,10	6 765	5 081
3.	National Museum of China, Beijing, China	314,30	6 757	1 631
4.	British Museum, London, U.K.	42,10	5 821	4 097
5.	Natural History Museum, London, U.K.	22,20	5 689	4 655
6.	The Metropolitan Museum of Art, New York, NY, U.S.	67,20	5 364	3 209
7.	China Science Technology Museum, Beijing, China	271,40	5 315	1 431
8.	Nanjing Museum, Nanjing, China	211,00	5 007	1 610
9.	American Museum of Natural History, New York, NY, U.S.	NA	5 000	NA
10.	Suzhou Museum, Suzhou, China	242,40	4 852	1 417

Izvor: AECOM (2024) (<https://aecom.com/wp-content/uploads/documents/reports/AECOM-Theme-Index-2023.pdf>)

Tablica 4 pokazuje nam da je u 2023. godini najposjećeniji muzej na svijetu bio pariški muzej Louvre s velikom brojkom od 8 860 000 posjeta, što je porast za 14,7% u odnosu na 2022. godinu kad je Louvre zabilježio brojku od 7 726 000 posjeta muzeju. Na drugom mjestu nalazi se Vatikanski muzej sa 6 765 000 posjeta i porastom posjeta od 33,1% usporedno s 2022. godinom, a treće mjesto drži Kineski nacionalni muzej s posjetama u vrijednosti 6 757 000 uz porast od čak 314,3% naspram 2022. godine. U 21. stoljeću muzeji diljem svijeta postali su ključna središta kulture i nezaobilazne turističke destinacije (Vlačić, 2018). Globalno prepoznati muzejski projekti, poput Muzeja Guggenheim u Bilbao, pretvoreni su u atraktivne turističke točke te su značajno doprinijeli stvaranju dinamičnog i inovativnog poduzetničkog okruženja (Vlačić, 2018).

2.4. Muzeji kao antropogeni turistički resursi u Hrvatskoj

U Hrvatskoj su se prvobitno javile muzejske zbirke koje su s vremenom postale specijalizirani muzeji, kao na primjer: Arheološki muzej Istre u Puli (1802.), Arheološki muzej u Splitu (1820.) te Arheološki muzej u Zadru (1830.) (Vlačić, 2018). Još jedan muzej koji je započeo svoje poslovanje u Zadru bio je Narodni muzej 1832. godine. U Zagrebu se 1846. godine osniva Narodni muzej, a 1868. godine svoja vrata otvara Strossmayerova galerija starih majstora (Vlačić, 2018). Narodni muzeji bili su bitni za kreiranje nacionalnog identiteta tadašnjeg malog Hrvatskog naroda. Grad Split 1910. godine dobiva i etnografski muzej, a etnografski muzej osniva se i u Zagrebu 1919. godine (Vlačić, 2018).

U Hrvatskoj je u 2023. godini, od ukupnog broja hrvatskih muzeja (154), zabilježeno aktivno poslovanje 147 muzeja, odnosno sedam muzeja su evidentirani kao zatvoreni (MDC, 2024). Jedan od muzeja je ranije spomenuta Strossmayerova galerija starih majstora u Zagrebu, a zatvorila se radi posljedica potresa koji su 2020. i 2021. godine, između ostalih regija, pogodili i zagrebačku te napravili puno štete mnogim građevinskim objektima u Zagrebu (PMF, 2024).

Virtualne ture i šetnje po muzejima primjetna su praksa i u Hrvatskoj. Navedeno se počelo primjenjivati za vrijeme pandemije virusa Covid-19 ili neposredno nakon (Gregorić, 2022). Primjeri hrvatskih muzeja koji pružaju uslugu virtualnih tura su: Virtualni muzej Dotršćina, Virtualni muzej avangardne umjetnosti te Arheološki muzej Zadar (MDC, 2024). U tim muzejima, kao i u većini, ne naplaćuje se ulaznica za virtualne ture, već su one dostupne svima tko posjeti internet stranice tih kulturnih organizacija. Virtualne ture i šetnje mogle bi pobuditi znatiželju u korisnicima te usluge koja ih potencijalno može motivirati za posjetu tih muzeja i uživo, a možda odluče posjetiti i neke druge muzeje u toj destinaciji ili njenoj okolini. Na taj način virtualne ture i šetnje pozitivno mogu doprinijeti razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj.

Hrvatsko muzejsko društvo organizira Noć muzeja od 2005. godine, počevši s pilot projektom u Zagrebu koji je uključivao šest muzeja (Noć muzeja, 2024). Od 2007. godine, manifestacija se proširila na nacionalnu razinu, uključujući sve veći broj muzeja i gradova (Noć muzeja, 2024). Događaj se tradicionalno održava početkom svake godine, a u 2023. godini u manifestaciji je sudjelovao 121 grad, 233 muzeja i galerija, a privukla je 300 856

posjetitelja (Noć muzeja, 2024). Ukupno je od 2005. do 2024. godine zabilježeno više od 4 milijuna posjetitelja (Noć muzeja, 2024). Zbog rastućeg interesa javnosti za navedene projekte, hrvatski muzeji bilježe stalni porast posjetitelja, koji godišnje doseže oko 2,5 milijuna. Istovremeno, turizam sve više uključuje muzeje i druge kulturne institucije u turističku ponudu zemlje i na taj način usmjerava razvoj kulturnog turizma prema ciljevima definiranim u Strateškom planu (MTS, 2011).

U nastavku se nalazi Tablica 5 koja prikazuje kako je prvi na popisu najposjećenijih hrvatskih muzeja 2023. godine Arheološki muzej Istre, koji se ujedno nalazi i u turistički najposjećenijoj županiji 2023. godine, odnosno Istarskoj županiji (Tablica 1). Za 144 942 posjetitelja manje, slijedi ga Muzej grada Splita, a treće mjesto pripada Muzejima Hrvatskog zagorja s brojkom od 312 806 posjetitelja u 2023. godini. U navedenom popisu nije prisutan niti jedan muzej Zagrebačke županije.

Tablica 5. Dvadeset najposjećenijih hrvatskih muzeja u 2023. godini

	Muzej	Grad (sjedište muzeja)	Broj posjetitelja
1.	Arheološki muzej Istre	Pula	558 571
2.	Dubrovački muzeji - Arheološki muzej, Etnografski muzej, Kulturno-povijesni muzej, Pomorski muzej	Dubrovnik	413 629
3.	Muzeji Hrvatskog zagorja - Galerija Antuna Augustinčića, Muzej "Staro selo" Kumrovec, Muzej krapinskih neandertalaca, Dvor Veliki Tabor, Muzej seljačkih buna	Gornja Stubica	312 806
4.	Tehnički muzej Nikola Tesla	Zagreb	259 192
5.	Muzej grada Splita	Split	252 202
6.	Povijesni i pomorski muzej Istre	Pula	187 463
7.	Narodni muzej Zadar	Zadar	110 969
8.	Muzej grada Zagreba	Zagreb	110 393
9.	Galerija Klovićevi dvori	Zagreb	99 811
10.	Arheološki muzej Zadar	Zadar	90 242
11.	Dvor Trakošćan	Trakošćan	83 128
12.	Muzej suvremene umjetnosti Zagreb	Zagreb	81 986
13.	Umjetnička galerija Dubrovnik	Dubrovnik	74 064
14.	Muzej vučedolske kulture	Vukovar	69 499
15.	Muzej antičkog stakla u Zadru	Zadar	66 649
16.	Gradski muzej Vukovar	Vukovar	59 097
17.	Muzeji grada Karlovca	Karlovac	56 511
18.	Gradski muzej Varaždin	Varaždin	56 016
19.	Muzej Domovinskog rata Dubrovnik	Dubrovnik	53 760
20.	Muzej Like Gospić (i Memorijalni centar "Nikola Tesla" Smiljan)	Gospić	52 136

Izvor: MDC (2024)

(https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/tablica_posjetitelji_2023_poredak.pdf)

Glavni cilj hrvatskog turizma je osigurati trajne pozitivne učinke kroz održivo korištenje kulturno-povijesnih i prirodnih resursa, uz aktivno sudjelovanje u njihovom napretku i očuvanju (MTS, 2011). Iako su postignuti određeni rezultati, postoji značajan prostor za unapređenje suradnje između muzeja i turizma (MTS, 2011). Bolje povezivanje ovih dviju djelatnosti, uz uključivanje sudionika iz privatnog i javnog sektora, te kvalitetna prezentacija sustavne zaštite kulturne baštine, mogu doprinijeti popularnosti Hrvatske kao destinacije bogatom muzejskom ponudom za domaće stanovništvo te domaće i strane turiste (MTS, 2011).

Muzeji posjeduju muzejske zbirke širokog volumena koje im služe za prezentaciju posjetiteljima i na taj način funkcioniraju u ulozi medijatora kulture te time nose poseban značaj u pogledu kulturnog turizma (MTS, 2011). Muzeji sadrže jedinstven informativni i kreativni potencijal, koji može privući posjetitelje ako je prikazan na način koji je privlačan i profesionalan, a u isto vrijeme prilagođen očekivanjima suvremenog društva (MTS, 2011).

3. Obilježja Zagrebačke županije kao turističke destinacije

Zagrebačka županija, smještena je u blizini grada Zagreba. Jedna je od gospodarski najrazvijenijih županija u zemlji s velikim turističkim potencijalom. Dio je Kontinentalne Hrvatske te posjeduje razne turističke resurse, a sastoji se od nekoliko obilježja koja ju formiraju kao cjelinu koja na turističkom tržištu ima određenu ulogu i razinu kompetentnosti.

3.1. Administrativna obilježja turizma Zagrebačke županije

Hrvatska je administrativno podijeljena na 576 jedinica lokalne i područne samouprave (županija), od kojih 555 jedinica predstavlja lokalnu samoupravu (428 općina i 127 gradova), a 20 jedinica predstavlja županije (MPUDT, 2024). Grad Zagreb ima jedinstven status županije i grada (MPUDT, 2024). Zagrebačka županija kao administrativna jedinica službeno je osnovana 17. srpnja 1759. godine pod imenom „Comitatus Zagrabiensis“ kada joj je carica Marija Terezija dodijelila grb i pečatnjak koji su i danas u upotrebi (TZZŽ, 2020). Taj se datum obilježava kao Dan Zagrebačke županije. U početku se županija prostirala od Zagorja do Križevaca, Siska, Karlovca i Gorskog kotara sve do mora (TZZŽ, 2020). Tijekom povijesti, njezine su granice mijenjane, a sadašnji oblik dobila je 1. siječnja 1997. godine.

Zagrebačka županija, smještena u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, administrativno obuhvaća devet gradova i 25 općina (Zagrebačka županija, 2024; Zagrebačka županija, 2016). Sjedište županije je u Zagrebu, iako sam grad nije dio županije, već je zasebna administrativna jedinica (Zagrebačka županija, 2024; Zagrebačka županija, 2016). Gradovi unutar županije uključuju Veliku Goricu, Samobor, Zaprešić, Dugo Selo, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Sveti Ivan Zelina, Vrbovec i Svetu Nedelju. Županija je podijeljena na ukupno 694 naselja. (Zagrebačka županija, 2024; Zagrebačka županija, 2016). Općine Zagrebačke županije su sljedeće: Bedenica, Bistra, Brckovljani, Brdovec, Dubrava, Dubravica, Farkaševac, Gradec, Jakovlje, Klinča Sela, Kloštar Ivanić, Krašić, Kravarsko, Križ, Luka, Marija Gorica, Orle, Pisarovina, Pokupsko, Preseka, Pušća, Rakovec, Rugvica, Stupnik, Žumberak (Zagrebačka županija, 2024; TZZŽ, 2020).

Zagrebačka županija, koja okružuje Grad Zagreb s tri strane i tvori tzv. "zagrebački prsten", te njena blizina granice sa Slovenijom, smještena je na, turizmu korisno, europsko prometno raskrižje i tranzitno područje (TZZŽ, 2020). Zbog toga je jedna od gospodarski najstabilnijih

regija u zemlji i pripada među najrazvijenije u Republici Hrvatskoj (TZZŽ, 2020). Državne autoceste su također prisutne u Zagrebačkoj županiji, koju one spajaju s različitim gradovima, odnosno s Krapinom, Splitom, Varaždinom, Vinkovcima i Siskom (TZZŽ, 2020). Zagrebačka županija je povezana i s nekoliko važnih željezničkih pravaca, uključujući linije koje spajaju Zagreb s Rijekom, Karlovcem, Tovarnikom, Slavonskim Brodom, Koprivnicom, Siskom i Varaždinom (TZZŽ, 2020). Također, na njenom teritoriju smještena je Zračna luka "Franjo Tuđman", najveća i najznačajnija zračna luka u Hrvatskoj (TZZŽ, 2020). Turizam je samo jedan od više uspješnih faktora gospodarstva Zagrebačke županije, a uz bogatstvo gospodarskih aktivnosti, poduzetništvo i turizam čine temelj ekonomskog i društvenog razvoja ove županije (TZZŽ, 2020).

Turistička zajednica Zagrebačke županije počela je djelovati 1. rujna 1998. godine kao javna neprofitna organizacija, osnovana u skladu sa Zakonom o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (TZZŽ, 2024). Njezini članovi su turističke zajednice općina, gradova i područja unutar Zagrebačke županije. Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma kreira zadatke i aktivnosti koje Turistička zajednica Zagrebačke županije treba provoditi (TZZŽ, 2024). Turistička zajednica Zagrebačke županije nadzire i upućuje rad sustava koji uključuje devet turističkih zajednica gradova, dvije turističke zajednice općina te dvije turističke zajednice područja unutar županije (TZZŽ, 2024).

Strategija razvoja turizma Zagrebačke županije do 2030. godine temelji se na četiri ključna cilja: cjelogodišnji i regionalno uravnoteženi turizam, turizam uz očuvan okoliš, konkurentan i inovativan turizam te otporni turizam (MTS, 2022). Fokus je na smanjenju sezonalnosti, poticanju ravnomjernog razvoja kroz sve regije te očuvanju okoliša i klimatskih resursa (MTS, 2022). Poseban naglasak stavlja se na poticanje inovacija, digitalne transformacije i konkurentnosti kroz unapređenje poslovnih okruženja i podrške investitorima (MTS, 2022). Strategija također naglašava važnost otpornosti turizma u kontekstu vanjskih utjecaja, posebno s obzirom na izazove poput pandemija (MTS, 2022). Održivi razvoj i sigurnost turističkih destinacija bitni su za dugoročnu otpornost i atraktivnost regije (MTS, 2022; Golja i Globov, 2020; Gržinić et al., 2019).

3.2. Geografska obilježja turizma Zagrebačke županije

Zagrebačka županija, smještena u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, okružuje Grad Zagreb sa južne, zapadne i istočne strane, nazivajući se i "zagrebačkim zelenim prstenom". Površina županije bilježi 3.078 km². Zagrebačka županija šesta je po veličini županija u Hrvatskoj (TZZŽ, 2020).

Glavne prirodne značajke Zagrebačke županije uključuju rijeku Savu, koja teče kroz središnji dio županije od zapada prema istoku, te dva istaknuta planinska područja: Medvednicu na sjeveru i Žumberačko gorje na zapadu (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022). Najveći planinski prostor u županiji nalazi se na zapadnom dijelu, gdje Žumberačko gorje, kao najviši planinski lanac u Panonsko-peripanonskoj Hrvatskoj, dominira (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022).

Veći dio Žumberačkog gorja, uključujući Samoborsko gorje, pripada Zagrebačkoj županiji, a Medvednica obuhvaća samo manji dio sjeverozapadnih i jugoistočnih padina (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022). Ova gorja prelaze visinu od 1000 metara, a ostali brdski prostori, poput Marijagoričkog pobrđa, Vukomeričkih gorica te rubnih dijelova Kalnika i Moslavačke gore, jedva dosežu 300 metara nadmorske visine (TZZŽ, 2020).

Sva ova brdska područja poznata su po svojim vinorodnim i rekreacijskim mogućnostima (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022). Najviši gorski prostori nude veliki broj šumskih područja, na kojima prevladavaju bjelogorične šume te je, kao i u niskim močvarnim predjelima uz njihove vodotoke, u njima očuvana priroda, bez obzira na gustu naseljenost i kultiviranost prostora županije (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022).

U Zagrebačkoj županiji ne postoje prirodna jezera osim manjih mrtvica uz rijeku Savu. Međutim, područje je bogato šljunčarama i ribnjacima (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022). Najveća vodena površina je ribnjak Crna Mlaka u blizini grada Jastrebarsko, koji ima površinu od 6,2 km² (TZZŽ, 2020; Zagrebačka županija, 2022).

Klima Zagrebačke županije oblika je umjerene kontinentalne klime, što označava umjereno toplu kišnu klimu s toplim ljetom i bez intenzivno suhog razdoblja (Zagrebačka županija, 2022). Najmanje oborina ima preko zimskog godišnjeg doba, a prosječna temperatura najtoplijeg mjeseca u godini niža je od 22 stupnja Celzijeva te, u prosjeku, barem četiri mjeseca za redom tokom godine imaju srednju temperaturu koja je viša od 10 stupnjeva

Celzijevih (Zagrebačka županija, 2022). S obzirom na obilježja klime u Zagrebačkoj županiji, koja klimu predstavljaju kao relativno stabilnu tokom godine, ona bi mogla biti pogodna za turističke aktivnosti većim dijelom godine, s tim da klimatski uvjeti preko ljeta (mogućnost pojave previsokih temperatura) i zime (mogućnost pojave preniskih temperatura) ipak ukazuju na sezonalnost turizma u Zagrebačkoj županiji (Zagrebačka županija, 2022).

3.3. Demografska obilježja turizma Zagrebačke županije

Prema popisu iz 2021. godine, Zagrebačka županija ima 299 985 stanovnika te 98,03 stanovnika po kilometru kvadratnom. (DZS, 2024) Većina stanovništva koncentrirana je u gradovima i naseljima u blizini Zagreba. Po broju stanovnika, Zagrebačka županija nalazi se na trećem mjestu, nakon Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije. Najveća naselja su Velika Gorica, Zaprešić, Samobor i Dugo Selo (Zagrebačka županija, b.d). U Zagrebačkoj županiji 96,65% stanovništva čine Hrvati te je katoličke vjere 83,35% stanovnika. Hrvatski jezik je materinski jezik za 97,77% stanovnika, a hrvatsko državljanstvo ima 99,47% populacije (ZPUZZ, 2022).

Tablica 6, u nastavku, pokazuje da je, nakon Grada Zagreba, Zagrebačka županija zabilježila najmanji pad broja stanovnika u vrijednosti od 17 621, odnosno 5,55%. Demografski razvoj županije uvelike ovisi o naseljenosti u devet gradova unutar nje. Prema popisu iz 2021. godine, Zagrebačka županija ima 299.985 stanovnika (145 228 muškaraca i 154 757 žena), 99 677 kućanstava i 146 053 stambene jedinice.

U usporedbi s 2011. godinom, broj stanovnika se spustio za 5,54 posto, broj kućanstava smanjen je za 1,58 posto, a broj stambenih jedinica je porastao za 4,9 posto. Tijekom deset godina, broj stanovnika u županiji smanjio se za ukupno 17 621, pri čemu je izgubljeno 8622 muškaraca i 8999 žena. Porast broja stanovnika, u odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine, broje jedino gradovi poput Svete Nedelje (248) i Dugog Sela (395), uz općinu Stupnik (161) (MDU, 2022).

Tablica 6. Usporedba popisa stanovništva iz 2011. s popisom stanovništva iz 2021. godine, po županijama

Županija	Popis 2011.	Popis 2021.	Razlika (2011./2021.)	Promjena (%)
Republika Hrvatska	4 284 889	3 871 833	-413 056	-9,64
Zagrebačka	317 606	299 985	-17 621	-5,55
Krapinsko-zagorska	132 892	120 702	-12 190	-9,17
Sisačko-moslavačka	172 439	139 603	-32 836	-19,04
Karlovačka	128 899	112 195	-16 704	-12,96
Varaždinska	175 951	159 487	-16 464	-9,36
Koprivničko-križevačka	115 584	101 221	-14 363	-12,43
Bjelovarsko-bilogorska	119 764	101 879	-17 885	-14,93
Primorsko-goranska	296 195	265 419	-30 776	-10,39
Ličko-senjska	50 927	42 748	-8 179	-16,06
Virovitičko-podravska	84 836	70 368	-14 468	-17,05
Požeško-slavonska	78 034	64 084	-13 950	-17,88
Brodsko-posavska	158 575	130 267	-28 308	-17,85
Zadarska	170 017	159 766	-10 251	-6,03
Osječko-baranjska	305 032	258 026	-47 006	-15,41
Šibensko-kninska	109 375	96 381	-12 994	-11,88
Vukovarsko-srijemska	179 521	143 113	-36 408	-20,28
Splitsko-dalmatinska	454 798	423 407	-31 391	-6,90
Istarska	208 055	195 237	-12 818	-6,16
Dubrovačko-neretvanska	122 568	115 564	-7 004	-5,71
Međimurska	113 804	105 250	-8 554	-7,52
Grad Zagreb	790 017	767 131	-22 886	-2,90

Izvor: DZS (2022)

(https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/Popis%202021/PDF/Popis_2021_konacni_rezultati.pdf)

Tablica 7. Usporedba broja stanovnika u općinama Zagrebačke županije 2011. i 2021. godine

Općina	2011.	2021.	Razlika 2021./2011.	Promjena 2021./2011. (%)
Bedenica	1 432	1 266	-166	-11,59%
Bistra	6 632	6 444	-188	-2,83%
Brckovljani	6 837	5 876	-961	-14,06%
Brdovec	11 134	10 737	-397	-3,57%
Dubrava	5 245	4 520	-725	-13,82%
Dubravica	1 437	1 192	-245	-17,05%
Dugo Selo	17 466	17 676	210	1,20%
Farkaševac	1 937	1 562	-375	-19,36%
Gradec	3 681	3 189	-492	-13,37%
Ivanić-Grad	14 548	12 982	-1 566	-10,76%
Jakovlje	3 930	3 797	-133	-3,38%
Jastrebarsko	15 866	14 562	-1 304	-8,22%
Klinča Sela	5 231	5 044	-187	-3,57%
Kloštar Ivanić	6 091	5 523	-568	-9,33%
Krašić	2 640	2 250	-390	-14,77%
Krvarsko	1 987	1 824	-163	-8,20%
Križ	6 963	6 098	-865	-12,42%
Luka	1 351	1 265	-86	-6,37%
Marija Gorica	2 233	2 094	-139	-6,22%
Orle	1 975	1 765	-210	-10,63%
Pisarovina	3 689	3 484	-205	-5,56%
Pokupsko	2 224	1 926	-298	-13,40%
Preseka	1 448	1 129	-319	-22,03%
Pušća	2 700	2 564	-136	-5,04%
Rakovec	1 252	1 141	-111	-8,87%
Rugvica	7 871	7 133	-738	-9,38%
Samobor	37 633	37 435	-198	-0,53%
Stupnik	3 735	3 886	151	4,04%
Sveta Nedelja	18 059	18 221	162	0,90%
Sveti Ivan Zelina	15 959	14 602	-1 357	-8,50%
Velika Gorica	63 517	61 075	-2 442	-3,84%
Vrbovec	14 797	12 981	-1 816	-12,27%
Zaprešić	25 223	24 186	-1 037	-4,11%
Žumberak	883	610	-273	-30,92%

Izvor: ZPUZZ (2022) (<https://www.zpuzz.hr/novost/obrada-konacnih-rezultata-popisa-stanovnistva-za-podrucje-zagrebacke-zupanije/>)

Prema prikazanim podacima u tablici 7, većina općina Zagrebačke županije bilježi smanjenje broja stanovnika između 2011. i 2021. godine. Najveći pad zabilježen je u općini Žumberak (-30,92%) te su značajne gubitke pretrpjele i općine Farkaševac (-19,36%) i Preseka (-22,03%). S druge strane, samo nekoliko općina, poput Dugog Sela (+1,20%) i Svete Nedelje (+0,90%), zabilježilo je blagi porast stanovništva. Gradovi Samobor i Velika Gorica, koji su među najvećima u županiji, zabilježili su minimalne promjene, sa smanjenjem od -0,53%, odnosno -3,84%. Ovi podaci su indikacija za trend depopulacije u mnogim dijelovima Zagrebačke županije, posebno u ruralnim područjima, dok manji broj urbaniziranih općina uspijeva zadržati broj stanovnika.

Tablica 8. Usporedba popisa stanovništva prema spolu i dobnim skupinama u Republici Hrvatskoj sa Zagrebačkom županijom, sredinom 2021. godine

Dobne skupine	Republika Hrvatska				Zagrebačka županija			
	UKUPNO	Udio - %	Muškarci	Žene	UKUPNO	Udio - %	Muškarci	Žene
UKUPNO	3878981	/	1867955	2011026	299983	/	145187	154796
0-4	176039	4.54	90540	85499	13832	4.61	7069	6763
05-Sep	182180	4.70	93659	88521	14649	4.88	7485	7164
Oct-14	195837	5.05	100452	95385	16198	5.40	8338	7860
15-19	189082	4.87	97327	91755	15558	5.19	8044	7514
20-24	210640	5.43	108013	102627	16809	5.60	8606	8203
25-29	214039	5.52	108906	105133	16360	5.45	8340	8020
30-34	228398	5.89	115107	113291	17129	5.71	8645	8484
35-39	256594	6.61	128794	127800	20205	6.74	10143	10062
40-44	267592	6.90	134269	133323	21868	7.29	11106	10762
45-49	260452	6.71	130078	130374	21246	7.08	10654	10592
50-54	261440	6.74	128595	132845	20334	6.78	10181	10153
55-59	280098	7.22	134876	145222	20757	6.92	10008	10749
60-64	289363	7.46	136922	152441	21383	7.13	9917	11466
65-69	278276	7.17	129389	148887	21454	7.15	9912	11542
70-74	228806	5.90	100530	128276	17031	5.68	7474	9557
75-79	145469	3.75	58314	87155	11085	3.70	4616	6469
80-84	123162	3.18	44816	78346	8138	2.71	2957	5181
85+	91514	2.36	27368	64146	5947	1.98	1692	4255

Izvor: DZS (2022) (<https://podaci.dzs.hr/media/gr3dlry2/stan-2022-3-1-procjena-stanovni%C5%A1tva-republike-hrvatske-u-2021.pdf>)

Tablica 8 prikazuje dobno-spolnu strukturu stanovništva Zagrebačke županije 2021. godine te se po njoj najveći dio stanovništva ove županije nalazi u dobi od 35 do 69 godina, odnosno njih 147 247, što predstavlja udio od 49,09%. Najveći podatak od 21 868 stanovnika zabilježen u dobi od 40. do 44. godine. Navedeno predlaže da stanovništvo ima strukturu starije dobi.

S obzirom na porast broja starijih osoba u Zagrebačkoj županiji, očekuje se povećana potražnja izvan ljetnih mjeseci, posebno za specijaliziranim proizvodima kao što su eno-gastro proizvodi i lagane rekreativne aktivnosti (Zagrebačka županija, 2016). Zagrebačka županija ima priliku iskoristiti razvoj proizvoda u ruralnim područjima kako bi privukla skupinu turista s interesom u navedeno (Zagrebačka županija, 2016). Ono što s vremenom

raste među turistima je svijest i prioritiziranje zdravijeg načina života te se posljedično više razvija potreba za distanciranjem od stresa svakodnevnice (Zagrebačka županija, 2016). Porast obrazovanja također potiče interes za edukativnim aspektima odmora, uključujući upoznavanje lokalnih običaja, naslijeđa, prirodnih ljepota, enologije, kulture, povijesti i sličnog (Zagrebačka županija, 2016). U današnjem 21. stoljeću, sve veći stres i pritisak potiču potrebu za kratkim odmorima, vikend putovanjima i rekreativnim aktivnostima kao oblikom opuštanja i regeneracije (Zagrebačka županija, 2016).

3.4. Povijesno-gospodarski razvoj Zagrebačke županije

Zagrebačka županija nastala je početkom 13. stoljeća, a granice su joj se tada prostirale od rijeke Krapine, Plešivice i Samoborskog gorja na zapadu do rijeke Lonje na istoku, zatim je sjevernu granicu označavalo Velike Trgovišće i Sveti Ivan Zelina (Dizdar i Leček, 2003; Bedrina, 2008). U to vrijeme Zagrebačka županija je bila gospodarska i sudsko-administrativna cjelina u kojoj su bili okupljeni kraljevski posjedi kojima je upravljao župan, u ime kraljeva (Dizdar i Leček, 2003).

Kroz stoljeća, gospodarstvo Zagrebačke županije bilo je mijenjano od strane geoprometnog položaja, političkim procesima, vlastitim prirodnim bogatstvima te državnim i društvenim uređenjem (Dizdar i Leček, 2003). Pri osnivanju Zagrebačke županije te u idućih nekoliko stoljeća nakon, gospodarstvo je bilo seosko, odnosno gospodarska proizvodnja u srednjem vijeku je za temelje imala stočarstvo i zemljoradnju (Dizdar i Leček, 2003). Proizvodi koji su se najviše prodavali bili su goveda, ovce, svinje, žitarice, koža, krzno, med, vino i slično (Dizdar i Leček, 2003).

U srednjem vijeku uveli su se razni porezi i daće koje je obvezno trebala plaćati svaka crkvena desetina i selište te oblik plaćanja nije bio samo u novcu već i u naturi, a u 15. stoljeću predstavljena je i ratna daća, naziva „riz“, koja je služila za podmirivanje troškova ratovanja protiv Turaka (Dizdar i Leček, 2003). S vremenom su se porezi sve više plaćali u obliku novca, što je potaknulo razvoj novčanog gospodarstva te se posljedično više razvijala trgovina, obrt i infrastruktura Zagrebačke županije (Dizdar i Leček, 2003). Kako je Zagrebačka županija od 15. do kraja 17. stoljeća bila u procesu ratovanja s Turcima, tek je u 18. stoljeću njeno gospodarstvo dobilo priliku nastaviti se razvijati (Dizdar i Leček, 2003).

Poljoprivreda je u 18. stoljeću predstavljala osnovni izvor bogatstva države, a poticao se i razvoj manufakture i prometa kojim se organizirao uvoz i izvoz proizvoda iz Zagrebačke županije, poput kože, hrastovine i žita, prema ostalim povezanim zemljama svijeta te su se time osigurali veći prihodi, kvalitetniji životni uvjeti u društvu te snaga države (Dizdar i Leček, 2003).

U 19. stoljeću se razvijaju cestovne i željezničke prometnice koje prolaze kroz Zagrebačku županiju i spajaju je s pojedinim dijelovima Hrvatske i Europe (Bedrina, 2008). Na zapad se prometnicama moglo doći do Italije i daljnje zapadne Europe, zatim, prometnicom u smjeru istoka moglo se voziti prema Mađarskoj i daljoj istočnoj Europi te se prema jugu moglo dospjeti u jugoistočnu Europu i Jadransko more, a prometnica u smjeru sjevera služila je za putovanja prema srednjoj Europi i Austriji (Bedrina, 2008). Zagrebačka županija je na taj način počela biti prekrivena prometnicama od međudržavnog značaja koje potiču gospodarski razvoj okolnih područja (Bedrina, 2008). Glavni poljoprivredni resursi tada su bili žitarice, poput pšenice i kukuruza te krumpir, a došlo je do čestog uzgajanja vinove loze te je u 19. stoljeću vinogradarstvo postala isplativa i unosna aktivnost, a osim proizvodnje vina, porasla je i proizvodnja rakije i vinskog octa (Dizdar i Leček, 2003).

Pored Samobora se 1839. godine otvorila staklana Osredek, ujedno i prva staklana u Hrvatskoj te prva tvornica Zagrebačke županije te je prestala s radom 1904. godine (Dizdar i Leček, 2003). U 19. stoljeću važnu gospodarsku granu, osim poljoprivrede, predstavljali su obrti, poput obrta mesara, pekara, postolara, krčmara, kovača i sličnih (Dizdar i Leček, 2003). Početkom 20. stoljeća, industrija Zagrebačke županije se razvijala (pilane, paromlini i ciglane), no gospodarski razvoj znatno je usporen zbivanjima Prvog i Drugog svjetskog rata (Dizdar i Leček, 2003).

U periodu od kraja Drugog svjetskog rata i do početka Domovinskog, grad Zagreb se brzo gospodarski razvijao, no taj razvoj nije uvelike utjecao na Zagrebačku županiju kojoj je, još uvijek, gospodarska grana poljoprivrede bila najsnažnija (Dizdar i Leček, 2003). Nakon završetka Domovinskog rata, pojačao se utjecaj Zagreba na okolicu te se Zagrebačka županija počela više industrijski i urbano razvijati, a time je oslabjela gospodarska djelatnost poljoprivrede te je u 21. stoljeću zamjetan razvoj prerađivačke industrije, kao i djelatnosti prijevoza i skladištenja te trgovine na veliko i na malo s naglaskom na popravak motornih vozila i motocikla (Dizdar i Leček, 2003; Invest Croatia, 2024; DZS, 2024).

Tablica 9. Bruto domaći proizvod po stanovniku po županijama od 2018. do 2021. godine

Područje	BDP po stanovniku (u kunama)			
	2018.	2019.	2020.	2021.
Republika Hrvatska	92 389	101 354	93 921	111 430
Zagrebačka županija	73 113	79 836	77 717	91 555
Krapinsko-zagorska županija	59 627	66 384	61 650	71 245
Sisačko-moslavačka županija	59 241	71 958	66 050	79 191
Karlovačka županija	62 503	70 504	70 111	82 792
Varaždinska županija	82 062	89 796	87 553	98 481
Koprivničko-križevačka županija	65 586	79 948	72 114	83 235
Bjelovarsko-bilogorska županija	60 126	67 700	67 404	81 538
Primorsko-goranska županija	111 413	112 923	100 465	123 426
Ličko-senjska županija	66 848	79 509	78 152	95 720
Virovitičko-podravska županija	49 131	58 336	56 603	68 590
Požeško-slavonska županija	49 846	60 920	58 110	65 250
Brodsko-posavska županija	49 748	60 871	58 969	68 246
Zadarska županija	81 338	85 581	79 637	94 285
Osječko-baranjska županija	65 382	75 857	75 359	89 028
Šibensko-kninska županija	73 132	83 961	78 328	91 717
Vukovarsko-srijemska županija	50 673	63 802	63 786	73 230
Splitsko-dalmatinska županija	72 554	79 760	70 074	85 582
Istarska županija	117 231	118 321	95 551	122 770
Dubrovačko-neretvanska županija	99 968	108 779	80 708	106 249
Međimurska županija	77 567	85 078	82 880	97 263
Grad Zagreb	170 882	176 012	164 436	191 520

Izvor: DZS (2024) (<https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/bdp-i-nacionalni-racuni/>)

Tablica 9 prikazuje podatke o bruto domaćem proizvodu po stanovniku u Republici Hrvatskoj te njenim županijama. Zagrebačka županija u 2018. godini deveta je po redu u vrijednosti od 73 113 kuna bruto domaće vrijednosti po stanovniku, nadalje u 2019. godini Zagrebačka županija se nalazi na 10. mjestu s brojkom od 79 836 kuna, zatim je 2020. godine ponovno deseta po redu sa 77 717 kuna, a 2021. godine još jednom zauzima 10. mjesto u visi bruto domaćeg proizvoda po stanovniku od 91 555 kuna.

Tablica 10. Zaposlenost u Zagrebačkoj županiji po djelatnostima od 2021. do 2023. godine

Područje djelatnosti	Broj zaposlenih u Zagrebačkoj županiji		
	2021.	2022.	2023.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	918	852	972
Rudarstvo i vađenje	1 129	919	1 249
Prerađivačka industrija	17 418	19 662	19 244
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	515	498	494
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1 513	1 480	1 507
Građevinarstvo	8 277	8 218	8 848
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	17 957	17 542	19 165
Prijevoz i skladištenje	8 190	8 341	9 051
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	1 888	2 030	2 238
Informacije i komunikacije	1 368	1 382	1 575
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	709	846	729
Poslovanje nekretninama	152	190	219
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	3 372	3 412	3 867
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	1 072	1 423	1 815
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	8 063	7 951	7 580
Obrazovanje	6 561	6 831	6 991
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	3 166	3 137	3 180
Umjetnost, zabava i rekreacija	692	686	737
Ostale uslužne djelatnosti	1 075	1 008	1 084
Ukupno zaposleni	84 035	86 408	90 545

Izvor: DZS (2024)

(<https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=ZAPOSLENI%20PREMA%20PODRU%C4%8CJIMA>)

U tablici 10 prikazani su podaci zaposlenosti prema područjima djelatnosti. U 2021. godini tri djelatnosti s najvećom razinom zaposlenosti su „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla“, „Prerađivačka industrija“ i „Građevinarstvo“. Godina 2022. bilježi tri djelatnosti najveće zaposlenosti u djelatnostima „Prerađivačka industrija“, „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla“ te „Prijevoz i skladištenje“, a u 2023. godini najveća zaposlenost je u djelatnostima „Prerađivačka industrija“, „Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla“ i „Prijevoz i skladištenje“. S obzirom da se na statističkim podacima o zaposlenosti po područjima djelatnosti ne može navesti konkretna djelatnost turizma, djelatnost koja najviše može biti

povezana s turizmom, od navedenih djelatnosti s najvećom razinom zaposlenosti, je „Prijevoz i skladištenje“. Također, u tablici 10 navode se još neke djelatnosti koji se potencijalno mogu povezati s turizmom, a to su „Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane“, „Umjetnost, zabava i rekreacija“, „Obrazovanje“, „Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja“ te „Informacije i komunikacije“.

3.5. Povijesni razvoj turizma Zagrebačke županije

Turizam u Zagrebačkoj županiji započeo je rano, već u 19. stoljeću kada su prirodne ljepote i kulturno-povijesni spomenici počeli privlačiti prve posjetitelje (Bedrina, 2008). U to vrijeme, turizam je bio prvenstveno usmjeren na bogatije građane i aristokraciju koja je posjećivala terme, dvorce i prirodna odmarališta (Bedrina, 2008). Odbor odgovoran za poljepšanje Samobora odabran je 1852. godine, a 1810. već je otvoren hotel pored stanice za konjske kočije (Bedrina, 2008). U Osretku su se radili stakleni suveniri od 1839. godine pa nadalje. Projektiranje zabavnog parka, naziva Anindol, dogodilo se 1853. godine (Bedrina, 2008). Između Samobora i Zagreba od 1840. godine vozio je konjski omnibus koji je 1901. godine zamijenjen poznatim Samoborčekom (Bedrina, 2008).

Kao što je ranije spomenuto, od 19. stoljeća nadalje, u Hrvatskoj se počinju graditi suvremene željezničke i cestovne prometnice koje iz Zagreba vode na sve strane svijeta (Bedrina, 2008). Na području Velike Gorice, južno od Zagreba, izgrađena je Zagrebačka zračna luka Pleso, koja je pružila priliku u povezivanju grada i županije sa svjetskim zračnim prometom (Bedrina, 2008).

Kao i u ostatku Hrvatske, 20. stoljeće je bilo najbitnije doba razvoja turizma Zagrebačke županije te je sve ranije navedeno doprinijelo razvoju turizma te regije kakvog ga vidimo danas (Čavlek et al., 2011). Događaj koji se istaknuo u 20. stoljeću u Zagrebačkoj županiji bio je otvaranje Domaćinske škole unutar starog plemićkog dvorca koji je pripadao obitelji Kulmer (Vukonić, 2005). Navedeno se dogodilo 1925. godine u Lovrečina Gradu, pored Samobora. Tu školu je svake godine pohađalo 15 djevojaka te su učenja te škole navela žene u selima okolice Samobora na pripremu domaćih jela koja su bila ponuđena na raznim svečanostima (Vukonić, 2005). Posljedica tog običaja bila je organizacija turističko-

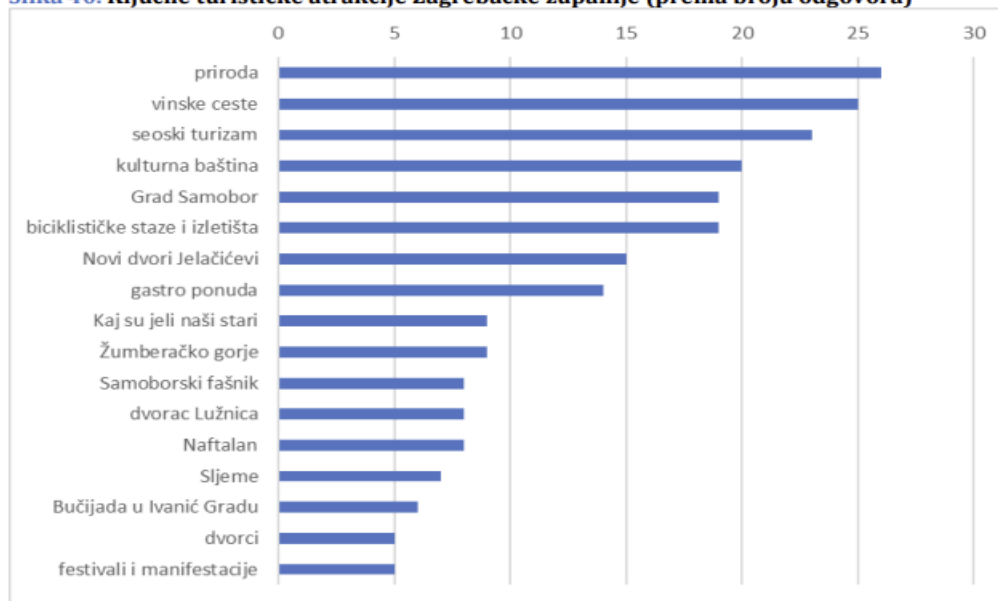
kulinarske manifestacije u mjestu Vrbovcu, pod nazivom „Kaj su jeli naši stari“ (Vukonić, 2005). Navedena manifestacija redovno se održala i u 2024. godini (KSJNS, 2024).

Turistička zajednica Zagrebačke županije započela je svoje djelovanje 1. rujna 1998. godine kao javna neprofitna organizacija, ustanovljena prema Zakonu o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (Zagrebačka županija, 2011). Iako je Zagrebačka županija i prije tog razdoblja bila turistički posjećena, od 1999. godine turizam u Zagrebačkoj županiji počinje se razvijati, što se odražava u rastu broja posjetitelja, dolazaka i noćenja (Zagrebačka županija, 2011). Nadalje, 1999. godine Zagrebačku županiju je posjetilo nešto više od 14 000 gostiju, a godinu ranije zabilježen je dolazak gotovo 35 000 posjetitelja (isključujući vikend-izletnike) (Zagrebačka županija, 2011). To jasno pokazuje da se turizam u županiji ne razvija slučajno, već se planski i organizirano unapređuje (Zagrebačka županija, 2011).

Najveći porast noćenja zabilježen je u periodu od 2001. do 2005. godine, a rast nije primijećen od 2006. do 2011. godine, da bi opet broj noćenja porastao od 2012. do 2014. godine (Zagrebačka županija, 2016). Najbolji rezultat 2014. godine imala je Velika Gorica s visokim skokom vrijednosti od 33% u porastu noćenja, zatim je na drugom mjestu Samobor te na zadnjem Ivanić-Grad (Zagrebačka županija, 2016). Navedene tri destinacije su postigle brojku od čak 63% od ukupnog broja noćenja u Zagrebačkoj županiji (Zagrebačka županija, 2016).

Graf 4. Ključne turističke atrakcije Zagrebačke županije

Slika 40. Ključne turističke atrakcije Zagrebačke županije (prema broju odgovora)

Izvor: TZZŽ (2020) (<https://visitzagrebcounty.hr/wp-content/uploads/2023/02/Studija-upravljanja-kvalitetom-u-turizmu.pdf>)

Prema objedinjenim rezultatima ankete, koju je provela Turistička zajednica Zagrebačke županije, o ključnim turističkim atrakcijama Zagrebačke županije 2020. godine, čiji rezultati su prikazani u Grafu 4, od ukupno 424 odgovora, većina ispitanika je kao glavnu turističku atrakciju Zagrebačke županije izdvojila prirodu, što čini 6,1% svih odgovora. Slijede vinske ceste sa 5,9% i seoski turizam s 5,4% udjela (TZZŽ, 2020). Kulturna baština, u raznim oblicima, zauzela je 4,7% odgovora, a Grad Samobor privukao je 4,5% ispitanika, jednako kao i biciklističke staze i izletišta (TZZŽ, 2020).

Tablica 11. Dolasci i noćenja turista 2022. i 2023. godine u Zagrebačkoj županiji

Područje		UKUPNO	Domaći	Strani	Indeksi 2022./2021.		
					Ukupno	Domaći	Strani
Republika Hrvatska	Dolasci	17 774 958	2 451 209	15 323 749	139,1	114,8	144,0
	Noćenja	90 040 177	7 752 665	82 287 512	128,3	105,4	130,9
Zagrebačka županija	Dolasci	126 615	40 552	86 063	159,1	136,4	172,6
	Noćenja	229 238	73 371	155 867	152,1	130,3	165,0
Područje		UKUPNO	Domaći	Strani	Indeksi 2023./2022.		
					Ukupno	Domaći	Strani
Republika Hrvatska	Dolasci	19 492 931	2 638 062	16 854 869	109,7	107,6	110,0
	Noćenja	92 376 832	8 113 228	84 263 604	102,6	104,7	102,4
Zagrebačka županija	Dolasci	148 628	42 690	105 938	117,4	105,3	123,1
	Noćenja	265 018	81 088	183 930	115,6	110,5	118,0

Izvor: DZS (2023) (<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29506>); DZS (2024)

(<https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58169>)

U 2023. godini Zagrebačka županija ostvaruje pozitivne rezultate turističkog poslovanja. Tablica 11 prikazuje da je županija 2023. godine uspjela postići oko 17% veći broj dolazaka uz otprilike 16% veći broj noćenja turista za razliku od 2022. godine koja je do tada bila najuspješnija godina za turističko poslovanje županije (TZZŽ, 2023). Tablica 12, vidljiva u nastavku, navodi kako je najveći broj gostiju boravio u gradovima Samoboru, Svetoj Nedelji, Velikoj Gorici, Ivanić-Gradu i Jastrebarskom te u općinama Pisarovina, Krašić, Žumberak, Kloštar Ivanić i Bedenica. Stranica eVisitora isto tako predstavlja podatke po kojima je najviše gostiju, osim domaćih, došlo s tržišta Poljske, Njemačke, Austrije, Nizozemske, Italije, Češke, SAD-a, Bosne i Hercegovine te Francuske (TZZŽ, 2023).

Tablica 12. Postelje, dolasci i noćenja po gradovima i općinama Zagrebačke županije u 2023. godini

	Postelje		Dolasci			Noćenja		
	Stalne	Pomoćne	Ukupno	Domaći turisti	Strani turisti	Ukupno	Domaći turisti	Strani turisti
Zagrebačka županija	3 517	318	148 628	42 690	105 938	265 018	81 088	183 930
Gradovi								
Dugo Selo	139	9	1 617	653	964	3 634	1 178	2 456
Ivanić-Grad	371	9	9 940	6 475	3 465	33 495	24 199	9 296
Jastrebarsko	601	48	29 905	8 364	21 541	43 816	12 139	31 677
Samobor	448	37	18 381	6 003	12 378	33 150	10 202	22 948
Sveta Nedjelja	323	13	25 452	3 849	21 603	42 121	7 012	35 109
Sveti Ivan Zelina	238	35	2 640	1 191	1 449	6 462	1 948	4 514
Velika Gorica	711	62	49 367	10 742	38 625	74 268	15 613	58 655
Vrbovec	40	8	874	419	455	2 251	789	1 462
Zaprešić	181	9	4 997	2 329	2 668	9 218	3 864	5 354
Općine								
Bedenica	21	4	161	46	115	1 259	131	1 128
Bistra	3	1	z	z	z	z	z	z
Brekovljani	23	6	z	z	z	z	z	z
Brdovec	31	3	418	276	142	553	319	234
Dubravica	7	3	z	z	z	z	z	z
Farkaševac	14	1	z	z	z	z	z	z
Jakovlje	23	2	228	117	111	660	196	464
Klinča Sela	23	4	441	51	390	909	101	808
Kloštar Ivanić	23	6	199	46	153	1 386	96	1 290
Krašić	38	13	378	105	273	2 010	231	1 779
Kravarsko	14	-	z	z	z	z	z	z
Luka	4	-	z	z	z	z	z	z
Marija Gorica	9	4	z	z	z	z	z	z
Pisarovina	122	22	2 063	1 378	685	3 507	1 703	1 804
Pokupsko	32	3	399	212	187	1 209	456	753
Preseka	2	1	z	z	z	z	z	z
Pušća	20	2	z	z	z	z	z	z
Rugvica	5	-	z	z	z	z	z	z
Žumberak	51	13	466	189	277	1 911	455	1 456

Izvor: DZS (2024) (https://podaci.dzs.hr/media/pt0dpwn5/si-1731_turizam-u-2023.pdf)

4. Muzeji kao turistički resursi Zagrebačke županije

Muzeji su nekad jedini razlog za dolazak turista u neku destinaciju te na taj način drže veliku razinu odgovornosti u održavanju kvalitete i provedbi svojih usluga. Zagrebačka županija u svojim gradovima ima određen broj muzeja koji su kulturno i povijesno bogati te radi toga privlače posjetitelje. Turizam u gradovima Zagrebačke županije može se iskazati kroz njihove fizičke ekonomske pokazatelje turizma, pomoću kojih se na određeni način može pružiti uvid u ulogu muzeja u turizmu te regije. Poslovanje muzeja i praćenje turističkih trendova, služe kao jedni od faktora za prognoziranje budućnosti poslovanja muzeja u Zagrebačkoj županiji.

4.1. Fizički ekonomski pokazatelji turizma po gradovima Zagrebačke županije

Gradovi koji pripadaju Zagrebačkoj županiji su: Dugo Selo, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Samobor, Sveti Ivan Zelina, Sveta Nedelja, Velika Gorica, Vrbovec i Zaprešić. U nastavku će biti prikazani fizički ekonomski pokazatelji turizma svakog od tih gradova pomoću izvještaja o rezultatima 2023. i prethodne 2022. godine, koji se mogu pronaći na službenim stranicama turističkih zajednica gradova Zagrebačke županije. Gradovi u nastavku poredani su abecednim redom te se fizički ekonomski pokazatelji turizma tih gradova, nalaze u tablici 12.

Tablica 13, koja se nalazi u nastavku, prikazuje dolaske i noćenja svih gradova Zagrebačke županije s usporedbom 2021., 2022. i 2023. godine. Godine 2021. najviše turističkih dolazaka ostvario je grad Velika Gorica (23 772), nakon njega dolazi Sveta Nedjelja (15 959) te Jastrebarsko (12 535). Najveći broj noćenja također bilježi Velika Gorica (41 426), zatim Samobor (30 236) i Sveta Nedjelja (26 409). U 2022. godini najveći broj dolazaka ponovno je imala Velika Gorica (39 465), zatim Jastrebarsko (20 477) i Samobor (16 420), a u broju noćenja prvi su bili Sveta Nedjelja (125 060), Velika Gorica (66 225) te Samobor (41 819). Godine 2023. po broju dolazaka prvo mjesto još jednom pripada Velikoj Gorici (49 784), drugo mjesto Jastrebarskom (29 947) i treće mjesto Samoboru (19 324). Najveći broj noćenja u 2023. godini zabilježila je Sveta Nedjelja (127 793), a slijede ju Velika Gorica (77 216) i Jastrebarsko (49 346).

Tablica 13. Dolasci i noćenja turista u gradovima Zagrebačke županije od 2021. do 2023. godine

GRAD	Gosti	Dolasci 2021.	Noćenja 2021.	Dolasci 2022.	Noćenja 2022.	Dolasci 2023.	Noćenja 2023.
Dugo Selo	Ukupno	1 133	2 424	2 365	5 109	2 124	5 192
	Domaći gosti	702	1 378	958	1 884	1 017	2 155
	Strani gosti	431	817	1 407	3 225	1 107	3 037
Ivanić-Grad	Ukupno	6 972	17 972	9 233	21 912	8 889	23 457
	Domaći gosti	5 064	11 197	5 918	14 362	5 565	15 496
	Strani gosti	1 908	6 775	3 135	7 550	3 324	7 961
Jastrebarsko	Ukupno	12 535	19 806	20 529	32 615	29 947	49 346
	Domaći gosti	3 819	6 136	6 744	10 773	8 485	13 630
	Strani gosti	8 716	13 670	13 785	21 842	21 462	35 716
Samobor	Ukupno	10 536	30 236	16 420	41 819	19 324	42 361
	Domaći gosti	4 711	14 441	6 055	14 826	6 477	14 281
	Strani gosti	5 825	15 795	10 365	26 993	12 847	28 080
Sveti Ivan Zelina	Ukupno	1 735	4 159	2 434	6 228	2 711	7 371
	Domaći gosti	986	1 853	1 334	2 624	1 246	2 677
	Strani gosti	749	2 306	1 100	3 604	1 465	4 694
Sveta Nedelja	Ukupno	15 959	26 409	13 019	125 060	13 816	127 793
	Domaći gosti	2 673	5 295	515	3 494	454	2 923
	Strani gosti	13 286	21 114	12 504	121 566	13 362	124 870
Velika Gorica	Ukupno	23 772	41 426	39 465	66 225	49 784	77 216
	Domaći gosti	7 703	/	9 626	/	10 981	/
	Strani gosti	16 069	/	29 839	/	38 803	/
Vrbovec	Ukupno	995	3 310	1 159	3 318	1 190	3 694
	Domaći gosti	412	1 577	555	1476	629	1544
	Strani gosti	583	1 733	604	1842	561	2150
Zaprešić	Ukupno	3 716	8 669	5 097	10 651	5 097	10 651
	Domaći gosti	2 106	3 831	2 642	4 799	2 642	4 799
	Strani gosti	1 610	4 838	2 455	5 852	2 455	5 852

Izvor: autorov prikaz na temelju podataka preuzetih sa internet stranica turističkih zajednica gradova iz tablice

U 2023. godini, Dugo Selo je postiglo turistički promet kroz noćenja gostiju s tradicionalnih tržišta kao što su Italija Slovenija, BiH, Njemačka i Austrija. Fokus je bio na promociji destinacije i njezine ponude, što je rezultiralo ostvarenjem zadovoljavajućih rezultata (TZDS, 2024). Najveći broj noćenja bilježen je u smještajnim objektima restoranskog tipa i u objektima u domaćinstvu (TZDS, 2024). Ivanić-Grad je zabilježio turistički promet u kojem je najviše gostiju dolazilo iz Slovenije, Njemačke, Bosne i Hercegovine, Italije, Srbije, Austrije, Danske, Nizozemske i Belgije (TZIG, 2024). Trenutno je na području Ivanić-Grada aktivno 15 smještajnih objekata s ukupnim kapacitetom od 364 kreveta (TZIG, 2024). U Jastrebarskom se najveći porast broja turista zabilježio u turistima iz Hrvatske, u porastu od 30,53%, zatim Poljske, Njemačke, Češke, Austrije, Slovačke, Nizozemske, Bosne i Hercegovine, Ukrajine te Slovenije s vrijednosti ispod 8% (TZGJ, 2023). Godine 2023. na području Jastrebarskog je bilo otvoreno 67 smještajnih objekata s ukupnim kapacitetom od 694 kreveta (TZGJ, 2023).

Samobor je 2023. godine bio posjećen najviše od strane domaćih turista i stranih turista iz Bugarske, Njemačke, Italije, Poljske, te Bosne i Hercegovine. U 2023. godini, Samobor je imao registrirano 3 hotela, 1 hostel i 70 objekata u privatnom smještaju, s ukupnim kapacitetom od 623 ležaja i 43 pomoćna kreveta (TZS, 2024). Tijekom 2023. godine, Turistička zajednica grada Sveti Ivan Zelina nastavila je usmjeravati svoje napore na tržišta s kojih dolazi najveći postotak turističkog prometa, među kojima su Poljska, Njemačka, Danska, Nizozemska i Hrvatska, a svoju ponudu su promovirali i na domaćem tržištu (TZGSIZ, 2024). Sveti Ivan Zelina u 2023. godini imao je 30 smještajnih objekata te 53 smještajne jedinice s 205 ležajeva (TZGSIZ, 2024). Gosti koji su 2023. godine najviše posjetili Svetu Nedelju, kao i prethodne 2022. godine, bili su iz Njemačke s udjelom od 65,21% od ukupnog broja dolazaka te 69,06% od ukupnog broja noćenja (TZOSN, 2024). Ukupni broj smještajnih jedinica u 2023. godini u Svetoj Nedelji dijeli se na tri strane, odnosno 328 se nalazi u objektima u domaćinstvu, 15 u objektima na OPG-u, a 13 smještajnih jedinica u ostalim objektima za smještaj ugostiteljske prirode (TZOSN, 2024).

Velika Gorica je u 2023. godini zabilježila 161 smještajni objekt te 483 smještajne jedinice s 958 kreveta i 41 pomoćnim krevetom. Od ukupno 161 objekta, 7 su hoteli koji su u 2023. godini ostvarili 25 896 dolazaka i 38 807 noćenja, što čini 52% svih dolazaka i 50% svih noćenja na području Velike Gorice (TZVG, 2024). Gosti su najviše dolazili iz Njemačke,

Španjolske, Italije, Kanade i Izraela (TZVG, 2024). Vrbovec nažalost nije zaprimio puno turističkih posjeta. Bez obzira na to, u jako maloj mjeri ipak raste broj dolazaka turista koji je za to područje stvarno bitan (TZGV, 2024). U 2023. godini u Vrbovcu je bilo prisutno ukupno 10 objekata s 29 smještajnih jedinica i 61 krevetom (TZGV, 2024). Domaće tržište je prevladavajuće, no turisti dolaze i iz mnogih drugih zemalja, uključujući Norvešku, Italiju, Srbiju, Njemačku i Poljsku (TZGV, 2024). Zaprešić su tokom 2023. godine najviše posjetili turisti iz Hrvatske, Bugarske, Bosne i Hercegovine, Austrije, Srbije i Slovenije (TZZ, 2023). U 2023. godini Zaprešić je imao mali broj smještajnih kapaciteta, svega 200-njak kreveta, bez hotela (TZZ, 2023).

4.2. Obilježja muzeja u Zagrebačkoj županiji

Trenutno postoji 11 muzeja u Zagrebačkoj županiji te će za svakog od njih biti napisana obilježja i izložbe predmeta koje muzej nudi svojim posjetiteljima (MDC, 2024). Muzeji će biti poredani abecednim redom. Muzeji Zagrebačke županije su: Gradski muzej i galerija Jastrebarsko, Muzej Brdovec, Muzej Ivanić-Grada, Muzej Matija Skurjeni, Muzej Marton, Muzej Sveti Ivan Zelina, Muzej Turopolja, Rudnik Sv. Barbara (Rude), Samoborski muzej, Zavičajni muzej Donja Kupčina te Žumberački uskočki muzej (TZZŽ, 2024).

Gradski muzej i galerija Jastrebarsko

Gradski muzej i galerija Jastrebarsko nalaze se u preuređenoj zgradi stare gradske vijećnice izgrađene 1826. godine te muzej čuva arheološku, kulturno-povijesnu i etnografsku baštinu Jastrebarskog kraja, uključujući poznatu bulu – povelju kralja Bele IV., kojom je 12. siječnja 1257. godine Jastrebarskom dodijeljen status kojim je ono postalo slobodno kraljevsko trgovište (TZZŽ, 2024). Građanska povijest Jaske koja seže od 13. stoljeća do prve polovice 20., prezentirana je kao dio povijesne zbirke jaskanskog muzeja koja je potkrijepljena predmetima, dokumentima, namještajem i fotografijama kako bi stvorila jasnu predodžbu tadašnje stvarnosti (GMJ, 2024).

Gradski muzej prvotno je bio smješten u dvorcu Erdödy, ali je 1996. godine premješten u staru gradsku vijećnicu, sagrađenu 1826. godine (GMJ, 2024). Stalna postava muzeja

obuhvaća cjeline koje prikazuju povijest grada i njegove okolice (GMJ, 2024). Muzej također sadrži spomen-sobu dr. Vladka Mačeka, rođenog u Jastrebarskom, kao i vrijednu etnografsku zbirku (GMJ, 2024). Međutim, muzej trenutno nije otvoren za posjete javnosti radi obnove zgrade koju su obilježile posljedice potresa te stoga nema zabilježenu nikakvu posjećenost tokom 2023. godine (GMJ, 2024.; MDC, 2024).

Muzej Brdovec

Muzej Brdovec osnovan je 1973. godine pri Narodnom sveučilištu Zaprešić kao zavičajni muzej za područje bivše općine Zaprešić (Muzej Brdovec, 2024.). Najvažnija osoba za osnivanje muzeja bio je Vladimir Maleković, ugledni hrvatski povjesničar umjetnosti, likovni kritičar i muzeolog, rođen u Brdovcu 1936. godine (Muzej Brdovec, 2024). Na ulazu u muzej nalazi se spomen-ploča postavljena njemu u čast 2016. godine (Muzej Brdovec, 2024). Muzej je smješten u jednokatnoj secesijskoj zgradi iz ranog 20. stoljeća, koja je 2017. godine, zajedno s okućnicom, proglašena zaštićenim kulturnim dobrom (Muzej Brdovec, 2024).

Muzej Brdovec posjeduje šest zbirki, od kojih su u stalnom postavu izložene samo četiri zbog nedostatka prostora (Muzej Brdovec, 2024). Osim zbirki predmeta, muzej sadrži biblioteku, fototeku i hemeroteku koje su dostupne djelatnicima muzeja i stručnjacima (Muzej Brdovec, 2024). U prizemlju je smješten salon Vladimir Maleković koji je dio izložbe te je i mjesto odvijanja povremenih tematskih studijskih i likovnih izložbi, predavanja, radionica i sličnih manifestacija, a stalni postav muzeja nalazi se na katu koji je površinom velik oko 200 metara kvadratnih (Muzej Brdovec, 2024). Ulaz u muzej, sva događanja i radionice je besplatan. Vodstvo grupe na hrvatskom i engleskom jeziku je, uz raniju najavu, također besplatno (Muzej Brdovec, 2024). Muzej Brdovec u 2023. godini bilježio je ukupno 900 posjetitelja (MDC, 2024).

Muzej Ivanić-Grada

Muzej Ivanić-Grada je osnovan 2014. godina, a 2016. je postao registrirana javna ustanova i tada je započeo s radom (MIG, 2024). Smješten je u Parku hrvatskih branitelja, u zgradi stare škole iz 1861. godine poznate kao "Stara škola"(MIG, 2024). Ova zgrada je jedna od mnogih

u Ivanić-Gradu u kojima se povijesno odvijala nastava za djecu stanovnika grada (MIG, 2024). Muzej funkcionira kao zavičajni muzej općeg tipa te svojim programom obuhvaća šire područje Ivanić-Grada (MIG, 2024).

Glavna aktivnost djelatnika Muzeja je istraživanje baštine, prikupljanje znanja te educiranje posjetitelja o temama iz umjetnosti, kulture i lokalne povijesti. Muzej je orijentiran na istraživanje povijesnih činjenica o razvoju društvene zajednice i naseljavanju prostora u razdoblju kasnog srednjeg vijeka do sadašnjeg vremena te su najbitnija razdoblja koja su najviše oblikovala povijesni razvoj Ivanić-Grada (MIG, 2024). Cijene ulaznica za muzej su sljedeće: odrasli trebaju platiti 1,33 eura, školska djeca 0,66 eura, a vodstvo (do 25 osoba) plaća se 13,27 eura (MIG, 2024). Ukupan broj posjetitelja 2023. godine bio je 2 508 (MDC, 2024).

Muzej Matija Skurjeni

Galerija Matija Skurjeni otvorena je u Novim Dvorima u Zaprešiću 15. srpnja 1987. godine i bila je dio Narodnog sveučilišta koje je također obuhvaćalo Muzej Brdovec (MMS, 2024). Istovremeno, Matija Skurjeni je proglašen počasnim građaninom Zaprešića te iste godine (MMS, 2024). Galerija Matija Skurjeni djelovala je kao dio Muzeja Brdovec do 2000. godine, kada je Grad Zaprešić zatražio od Ministarstva kulture suglasnost za osnivanje Muzeja Matija Skurjeni s trajnom izložbenom postavom što se i prihvatilo (MMS, 2024). U muzeju su izloženi najvažniji radovi Matije Skurjenija, svjetski poznatog slikara, uključujući slike u tehnici ulja na platnu, crteže i grafike (MMS, 2024). Informacije o cijenama ulaznica nisu dostupne s obzirom da nisu navedene na internetskoj stranici muzeja, niti na stranicama turističke zajednice grada Zaprešića ili Zagrebačke županije. Muzej Matija Skurjeni je u 2023. godini imao 2 567 posjetitelja (MDC, 2024).

Muzej Marton

Muzej Marton nalazi se u Samoboru te je prvi privatni muzej u Hrvatskoj. Umjetnička zbirka koju je Veljko Marton stvorio tijekom otprilike četrdeset godina sastoji se od nekoliko tematskih cjelina (Muzej Marton, 2024). Te cjeline su se razvijale prema njegovim trenutnim

interesima i znanju, ali i zahvaljujući nizu povoljnih okolnosti (Muzej Marton, 2024). Kolekcija se prostorno proteže na središnju i zapadnu Europu, a obuhvaća predmete iz 18. i 19. stoljeća (Muzej Marton, 2024). Muzej Marton najviše je obogaćen kolekcijom europskog porculana koja ima sve najbitnije manufakture, a muzej posjeduje i razne umjetnine od stakla, namještaj, srebro, slike i satove (Muzej Marton, 2024).

Različiti dijelovi Martonove zbirke već su bili prikazani u prestižnim svjetskim institucijama kao što su Liechtenstein Museum u Beču, Musée national du Céramique Sèvres u Parizu te Fondazione Querini Stampalia u Veneciji (Muzej Marton, 2024). Kroz projekt predstavljanja svojih zbirki u najvažnijim europskim kulturnim centrima, Muzej Marton promovira vlastitu zbirku, kao i Hrvatsku, za što je već dobio Povelju Republike Hrvatske (Muzej Marton, 2024). Muzej Marton nema konkretno određeno radno vrijeme, niti cijene ulaznica već je na njegovim Internet stranicama navedeno da je muzej otvoren za posjete po dogovoru, uz prethodnu najavu (Muzej Marton, 2024). Posjećenost muzeja tokom 2023. godine, nažalost nije dostupna za pregled.

Muzej Sveti Ivan Zelina

Povijest Muzeja Sveti Ivan Zelina započinje 1977. godine osnivanjem Zavičajne zbirke, a 1988. godine postao je Zavičajni muzej, koji danas nosi naziv Muzej Sveti Ivan Zelina (MSIZ, 2017). Smješten je u centru grada Svetog Ivana Zeline, u zgradi koju je 1951. godine projektirao Stjepan Planić, poznati hrvatski arhitekt (MSIZ, 2017). Ova zgrada prvotno je bila Zadržni dom, kasnije škola, te potom pogon tekstilne industrije "Zelinka" (MSIZ, 2017). Trenutno u Muzeju Sveti Ivan Zelina možete vidjeti predmete koji datiraju od prapovijesti do suvremenog doba (MSIZ, 2017).

Budući da Muzej nema trajni postav, predmeti se izlažu na privremenim izložbama. Muzej posjeduje 17 različitih zbirki u kojima je raspoređeno 15.000 predmeta (MSIZ, 2017). Zbirke obuhvaćaju povijesne isprave od 14. do 19. stoljeća, numizmatiku s novcem od antike do danas, arheološku građu od kamenog doba do srednjeg vijeka prikupljenu u Svetom Ivanu Zelini te etnografsku zbirku koja prikazuje predmete iz svakodnevnog života krajem 19. i početkom 20. stoljeća na tom području (MSIZ, 2017). Cijena ulaznice za odrasle osobe je nekadašnjih 10 kuna, odnosno otprilike 1,33 eura, zatim cijena ulaznice za djecu iznosi 5

kuna, što je otprilike 0,66 eura te se stručno vodstvo ne naplaćuje (MSIZ, 2024). Muzej Sveti Ivan Zelina je u 2023. godini posjećen od strane 763 posjetitelja (MDC, 2024).

Muzej Turopolja

Današnji Muzej Turopolja nekada je bio gradska vijećnica Plemenite općine turopoljske, poznata kao turopoljski grad, izgrađena sredinom 18. stoljeća uz gradski park u centru Velike Gorice (TZVG, 2024). Godine 1960. u njoj se smjestio Muzej Turopolja, koji posjeduje etnografsku, arheološku i kulturno-povijesnu zbirku iz velikogoričkog područja s više od 3 500 predmeta (TZVG, 2024). Muzej Turopolja u Velikoj Gorici obuhvaća bogatu etnografsku zbirku koja dokumentira život na velikogoričkom području između rijeka Save i Kupe, uključujući Posavinu, Turopolje, Vukomeričke gorice i dio Pokuplja (TZVG, 2024).

Kulturno-povijesna zbirka datira od samog osnutka muzeja 1960. godine i sadrži obrtničke alate, oružje te važne dokumente i fotografije plemićkih obitelji (TZVG, 2024). Arheološka zbirka pruža uvid u povijest područja kroz artefakte od pleistocenske faune do rimskog doba, likovna zbirka čuva oko 422 umjetnička djela, a to se odnosi na portrete, prizore iz svakodnevnog života te radove poznatih hrvatskih umjetnika kao što su Bela Čikoš Sesija i Menci Klement Crnčić (TZVG, 2024). Ulaznice su definirane sljedećim cijenama: za pojedinačni posjet cijena je 3 eura. Đaci, studenti i umirovljenici plaćaju sniženu cijenu od 1,5 eura (Muzej Turopolja, 2024). Cijena za grupu đaka, studenata i umirovljenika (grupa od 10 i više osoba) iznosi 1 euro po osobi (Muzej Turopolja, 2024). Odrasli u grupama plaćaju 2 eura po osobi. Za stručno vodstvo, cijena je 4 eura (Muzej Turopolja, 2024). Muzej Turopolja u 2023. godini dosegao je brojku od čak 9 034 posjetitelja te je time postao najposjećeniji muzej Zagrebačke županije u 2023. godini (MDC, 2024).

Rudnik Sveta Barbara

Rudnik Sveta Barbara nije oduvijek bio predstavljan kao muzej (RSB, 2024). Naime, ideja obnove Rudnika Sveta Barbara kao muzeja rodila se početkom 2002. godine kada je prof. dr. Boris Šinkovec, geolog koji je sudjelovao u istražnim rudarskim radovima u Rude u 50-im godinama prošlog stoljeća, predložio otvaranje rudarskog muzeja na lokaciji rovova Kokel i

Sv. Trojstvo (RSB, 2024). Muzej rudnika otvorio se 2012. godine uz financiranje iz vlastitih izvora, od strane Grada Samobora i KS Senova (RSB, 2024). Danas u sklopu rudnika željeza i bakra, čija tradicija seže skoro 500 godina unatrag, stoji autentični hrvatski muzej i rudarsko-botanička poučna staza u dužini od 1.500 metara, a oboje slikovito opisuju rudarsku povijest svog krajolika (TZZŽ, 2024).

Cijene ulaznica su prilagođene različitim skupinama posjetitelja. Predškolska djeca imaju besplatan ulaz uz pratnju roditelja (RSB, 2024). Karta za odrasle iznosi 5 eura, a djeca (7–18 godina), studenti i umirovljenici plaćaju 4 eura (RSB, 2024). Grupna karta za odrasle, koja vrijedi za grupe od 15 i više osoba, košta 4,5 eura po osobi, a za djecu, studente i umirovljenike cijena grupne karte je 3,5 eura (RSB, 2024). Stručno vođenje je uključeno u cijenu ulaznice (RSB, 2024). Međutim, od ponedjeljka do petka, za pojedinačne posjete ili grupne posjete s manje od 15 osoba, potrebno je dodatno platiti naknadu za vodiča u iznosu od 25 eura. Bez stručnog vodstva, rudnik nije moguće posjetiti (RSB, 2024). Prema informacijama zaprimljenim putem elektroničke pošte, od strane muzeja (Josip, osobna komunikacija, 23. rujna 2024.), broj posjetitelja muzeja u 2023. godini iznosio je 2 865.

Samoborski muzej

Samoborski muzej otvoren je 1949. godine, uglavnom zahvaljujući Ivici Sudniku, čije tri zbirke - "Samoborska bibliografija", "Samoborske starine" i "Samoborska kronika" - postale su temelj muzeja (Grad Samobor, 2024). Doktor Stjepan Orešković također je imao važnu ulogu u osnutku muzeja. Bio je pravnik po struci, ali i strastveno zainteresiran u hrvatsku književnost, pravo i povijest Samobora (Grad Samobor, 2024). Nekadašnja obiteljska kuća, velikog preporoditelja, hrvatsko skladatelja i samoborskog suca i gradonačelnika, Ferde Livadića, odabrana je kao lokacija muzeja (Grad Samobor, 2024).

Samoborskom muzeju su prvobitno na korištenje 1948. godine dodijeljene dvije sobe u prizemlju, a godinu dana kasnije i cijeli prvi kat (Grad Samobor, 2024). Trenutno se u prizemlju Muzeja nalazi geološko-arheološka zbirka te se na prvom katu izlaže umjetnička, povijesna i kulturno-povijesna građa (Grad Samobor, 2024). Etnografska zbirka smještena je u zgradi poznatoj kao Služinska kuća (Grad Samobor, 2024). Samoborski muzej trenutno je privremeno zatvoren, no dostupne su informacije o cijenama ulaznica kada je muzej otvoren

(Grad Samobor, 2024). Ulaznica za odrasle košta 3,50 eura, cijena za djecu, studente i umirovljenike je 3,00 eura. Obiteljska ulaznica iznosi 11,00 eura (Grad Samobor, 2024). Samoborski muzej u 2023. godini imao je 7 098 posjetitelja (MDC, 2024).

Zavičajni muzej Donja Kupčina

Koncept okupljanja i očuvanja zavičajnih grupa seoskih stambenih i gospodarskih zgrada zaživio je u Hrvatskoj sedamdesetih godina prošlog stoljeća (Općina Pisarovina, 2024). Prva realizacija ovog koncepta dogodila se u Donjoj Kupčini 1973. godine s osnivanjem Zavičajnog muzeja Donja Kupčina (Općina Pisarovina, 2024). Ovaj muzej jedini je etno muzej na otvorenom u Zagrebačkoj županiji (Zagrebačka županija, 2023). Tamo se i danas može vidjeti zanimljiva kolekcija seoskih kuća koje sadrže bogatu etnografsku zbirku (Općina Pisarovina, 2024). U Zavičajnom muzeju nastala je bogata zbirka tekstila (uključujući narodnu nošnju i druge rukotvorine s tradicijskim ornamentima), namještaja (kao što su ormari, stolovi, drveni kredenci, kreveti) te posuđa od željeza, keramike i drva (Općina Pisarovina, 2024).

Objekti Zavičajnog muzeja Donja Kupčina također sadržavaju poljoprivredne alate, tekstilne sprave, te alate za podizanje i premještanje drvenih zgrada. Zbirka prezentira mnoge druge predmete iz tradicijske baštine Donje Kupčine i njenog okruženja, kao naprimjer staru konjsku kočiju i zdenac s drvenom krunom na šibu (Općina Pisarovina, 2024). Cijene ulaznica na internet stranicama izražene su u valuti hrvatskih kuna, a one su sljedeće: djeca, umirovljenici i grupe plaćaju 10 kuna (1,33 eura), ulaznica za odrasle košta 20 kuna (2,67 eura), a obiteljska ulaznica iznosi 30 kuna (4 eura) (Općina Pisarovina, 2024). Sudjelovanje u radionicama stoji 15 kuna (2 eura), a stručno vodstvo za grupe do 25 ljudi, uz prethodnu najavu, naplaćuje se 50 kuna (6,67 eura) (Općina Pisarovina, 2024). Informacije zaprimljene putem elektroničke pošte, od strane muzeja (Ivanka Rogić, osobna komunikacija, 24. rujna 2024.), navode da je u 2023. godini muzej evidentirao ukupno 634 posjetitelja.

Žumberački uskočki muzej

Žumberački uskočki muzej je otvoren 2006. godine, na blagdan Jurjeva, koji je također zaštitnik župe, a u okviru grkokatoličkoga ureda župe svetog Jurja (TZZŽ, 2024). Mjesto otvorenja je u Stojdragi, u nekadašnjoj gospodarskoj zgradi župnog dvora (TZZŽ, 2024). Doseljenje na područje Žumberka dogodilo se prije otprilike 500 godina, a etnografski povijesni predmeti koji opisuju žumberačke uskoke od tog perioda do danas, dio su građe ovog muzeja (HVM, 2024).

Muzej nudi izložbu sastavljenu od etnografskih predmeta iz svakodnevnog života koji su organizirani u cjeline poput kuhinje, spavaćeg prostora i ognjišta (HVM, 2024). Također se mogu vidjeti brojni alati i predmeti, koji su nekada pripadali seoskim žumberačkim kućanstvima i gospodarstvima, te kulturno-povijesni dokumenti, grbovi žumberačkih uskočkih obitelji, fotografije, posuđe i namještaj (HVM, 2024). Na internetskoj stranici muzeja navedeno je da je radno vrijeme određeno „prema najavi“, a cijene ulaznica nisu iskazane na toj stranici, niti na stranicama turističke zajednice Zagrebačke županije. Službene informacije o posjećenosti muzeja 2023. godine, također nisu dostupne za pregled.

4.3. Uloga muzeja u turizmu Zagrebačke županije

Uzimajući u obzir statistiku posjećenosti muzeja u posljednje tri godine, na internetskoj stranici Muzejskog dokumentacijskog centra, može se zaključiti da muzeji Zagrebačke županije, nažalost, nisu među prvih 50 najposjećenijih muzeja niti jedne godine (MDC, 2024). Najposjećeniji muzeji u protekle tri godine bili su Muzej Turopolja i Samoborski muzej s tim da je 2020. i 2021. godine Samoborski muzej uzeo prvo mjesto od muzeja Zagrebačke županije, a godine 2023., Muzej Turopolja zauzeo je 69. mjesto s 9 034 posjetitelja, dok je Samoborski muzej pao malo niže, odnosno na 77. mjesto sa 7 098 posjetitelja (MDC, 2024). Ostali muzeji nalaze se puno dalje na popisima posjećenosti, čak uz sami kraj, kao Muzej Sveti Ivan Zelina koji se 2022. godine smjestio na 140. mjesto od 142. iz razloga što nije imao niti jednog posjetitelja (MDC, 2024).

Tablica 14. Ukupan broj posjetitelja muzeja Zagrebačke županije u 2023. godini

Muzej	Ukupan broj posjetitelja 2023.	Domaći turisti	Udio - %	Strani turisti	Udio - %
Gradski muzej i galerija Jastrebarsko	/	/	/	/	/
Muzej Brdovec	900	900	100	0	0
Muzej Ivanić-Grada	2 508	2 498	99,60	10	0,40
Muzej Matija Skurjeni	2 567	2 518	98,09	49	1,91
Muzej Marton	/	/	/	/	/
Muzej Sveti Ivan Zelina	763	753	98,69	10	1,31
Muzej Turopolja	9 034	8 894	98,45	140	1,55
Rudnik Sveta Barbara	2 865	/	/	/	/
Samoborski muzej	7 098	7 037	99,14	61	0,86
Zavičajni muzej Donja Kupčina	634	/	/	/	/
Žumberački uskočki muzej	/	/	/	/	/

Izvor: I. Marić, osobna komunikacija, MDC (27. rujna 2024.); MDC (2024)

(<https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/najnovija-izvjesca/>)

Prema tablici 14, vidljivo je da je najposjećeniji muzej Zagrebačke županije u 2023. godini bio Muzej Turopolja u Velikoj Gorici s brojkom posjetitelja od 9 034. Slijedi ga Samoborski muzej sa svojih 7 098 posjetitelja, a nakon njega dolazi Rudnik Svete Barbara u Samoboru s brojem od 2 865 posjetitelja. S obzirom da je Velika Gorica po, ranije prezentiranoj, tablici 14 (Dolasci i noćenja turista u gradovima Zagrebačke županije od 2021. do 2023. godine) bila uvijek među prva tri grada po broju dolazaka i noćenja tokom 2021., 2022. i 2023. godine, a Samobor je samo 2021. godine u kategoriji turističkih dolazaka ispao te 2023. godine u kategoriji turističkih noćenja, može se pretpostaviti kako je posjećenost oba grada rezultirala i većom posjećenosti muzejima koji se u tim gradovima nalaze. Od turista koji su posjetili muzeje, najveći udio stranih turista bilježi Muzej Matija Skurjeni (1,91%), no i taj udio je izuzetno nizak te se može zaključiti da su 2023. godine, muzeje Zagrebačke županije, kojima su podaci o posjećenosti dostupni, posjetili pretežito domaći turisti.

Tablica 15. Novčana sredstva osigurana u proračunu Zagrebačke županije za 2023. godinu za ostvarenje Programa javnih potreba u kulturi

KULTURA	Plan	Izvršenje	Indeks
Izdavačka djelatnost	39.815,00	38.815,00	97,49%
Knjižnična djelatnost	57.138,00	57.138,00	100%
Kulturne manifestacije - kulturno umjetničko stvaralaštvo: Pučka učilišta i centri za kulturu, ustanove u kulturi	104.853,00	104.853,00	100%
Muzejsko-galerijska djelatnost: programi, dokumentacija, informatizacija	51.760,00	51.760,00	100%
Kulturno-umjetnički amaterizam	46.450,00	46.450,00	100%
Ostali nepredviđeni programi u kulturi	13.270,00	9.150,00	68,95%
Zaštita spomenika kulture	126.090,00	126.090,00	100%
Zajednica kulturno-umjetničkih udruga	169.450,00	169.450,00	100%
UKUPNO	608.826,00	603.706,00	99,16%

Izvor: Zagrebačka županija (2024) (https://www.zagrebacka-zupanija.hr/media/filer_public/5b/98/5b98393e-3cf1-495f-b716-98ef5e7d0430/3c_privitak_-_godisnje_izvjesce_o_izvršenju_programa_javnih_potreba_u_kulturi_zagrebacke_zupanije_za_2023_godinu.docx)

Tablica 15 prikazuje kako su za 2023. godinu, Sredstva u Proračunu Zagrebačke županije za muzejsko-galerijsku djelatnost, planirana u iznosu od 51.760,00 eura te su i realizirana u iznosu od 51.760,00 eura (Zagrebačka županija, 2023). Muzeji i galerije omogućuju povijesni i kulturološki uvid u život na ovim prostorima kroz stalne postavbe i izložbe, također organiziraju različite događaje poput književnih večeri, promotivnih akcija, koncerata i drugih aktivnosti (Zagrebačka županija, 2023). U okviru ove djelatnosti sredstva Zagrebačke županije su upućena likovnim kolonijama, tradicionalnim manifestacijama, značajnim izložbama, radu galerija, obnovi i zaštiti građe te drugim muzejskim programima uz sufinanciranje programa udruga vezanih uz galerijsku i izložbenu djelatnost (Zagrebačka županija, 2023).

S obzirom da su planirana sredstva u potpunosti realizirana, to ukazuje na stabilno i sustavno financiranje ovog sektora. Iznos od 51.760,00 eura, namijenjen za programe, dokumentaciju i informatizaciju muzeja, u cijelosti je iskorišten, što potvrđuje ozbiljnost i predanost županije u podršci kulturnim institucijama. Ova ulaganja omogućuju očuvanje i prezentaciju kulturne baštine, kao i značajan doprinos atraktivnosti Zagrebačke županije kao turističke destinacije.

Muzeji se, kao važni kulturni resursi, sustavno podržavaju, čime se povećava njihova sposobnost da privuku turiste i obogate ukupnu turističku ponudu regije.

U Zagrebačkoj županiji nalaze se muzeji, privatne zbirke i galerije koje predstavljaju središta različitih umjetničkih izložbi i događaja, uz radove određenih istaknutih umjetnika iz Hrvatske i inozemstva (Zagrebačka županija, 2023). One prezentiraju arheološke, prirodoslovno-geološke, kulturno-povijesne i etnografske muzejske građe (Zagrebačka županija, 2023). Muzeji i galerije omogućuju posjet stalnim postavima i izložbama, ali sve više se usmjeravaju na prilagodbu tržištu i potrebama svojih posjetitelja (Zagrebačka županija, 2023).

Tablica 16. Novčana sredstva u proračunu Zagrebačke županije planirana za ostvarenje Programa javnih potreba u kulturi u 2024. godini

KULTURA	Plan
Izdavačka djelatnost	49.815,00
Knjižnična djelatnost	67.138,00
Kulturne manifestacije - kulturno umjetničko stvaralaštvo: Pučka učilišta i centri za kulturu, ustanove u kulturi	124.853,00
Muzejsko-galerijska djelatnost: programi, dokumentacija, informatizacija	51.760,00
Kulturno-umjetnički amaterizam	66.450,00
Ostali nepredviđeni programi u kulturi	13.270,00
Zaštita spomenika kulture	146.090,00
Zajednica kulturno-umjetničkih udruga	132.000,00
Naknade za rad članovima Kulturnih vijeća	10.618,00
UKUPNO	662.344,00

Izvor: Zagrebačka županija, 2023 (https://www.zagrebacka-zupanija.hr/media/filer_public/7d/e7/7de7062d-b1ca-4387-a7b5-8d2aa807ad1b/11d_program_javnih_potreba_u_kulturi_zagrebacke_zupanije_za_2024_godinu.docx)

U dokumentu Zagrebačke županije, naziva "Programi javnih potreba u kulturi Zagrebačke županije za 2024. godinu", istaknuto je da će sredstva namijenjena muzejsko-galerijskoj djelatnosti biti usmjerena na arheološka istraživanja, zaštitne radove na brojnim lokacijama u županiji, te na restauraciju, očuvanje i prezentaciju muzejskih zbirki (Zagrebačka županija, 2023). Također, nastavit će se podržavati rad jedinog etno-muzeja na otvorenom - Zavičajnog muzeja Donja Kupčina, u suradnji s općinom Pisarovina (Zagrebačka županija, 2023). Prioriteti su i poticanje suradnje među županijskim muzejima na zajedničkim projektima prezentacije povijesnog nasljeđa te podrška tradicionalnim priredbama, likovnim kolonijama, radu galerija i važnim izložbama (Zagrebačka županija, 2023). U tablici 16. vidljivo je kako Zagrebačka županija, na kraju 2024. godine, za muzejsko-galerijsku djelatnost ponovno planira izdvojiti istu količinu novčanih sredstava koju je planirala i uspjela izdvojiti u 2023. godini (Zagrebačka županija, 2023).

Godine 2023., Frković L., Vincek Z.L. i Bilas V., proveli su online anketu o stavovima lokalnog stanovništva i turista u vezi turizma u Zagrebačkoj županiji te su ispitane dvije grupe ispitanika: stanovnici i turisti (Frković, 2023). Stanovnika Zagrebačke županije koji su se odazvali za sudjelovanje u istraživanju bilo je 932, a turista 614, s tim da gotovo 100% turista dolazi iz same Hrvatske (Frković, 2023). Dob svih turista bila je između 16 i 45 godina, s time da je 60% sudionika pripadalo grupi 26-45 godina starosti (Frković, 2023). Spolna podjela turista očitala se u vrijednosti od 57% muških i 43% ženskih osoba (Frković, 2023). Dobna struktura stanovnika također je varirala od 16. do 45. godine, a opet je prevladala skupina 26-45 godina u vrijednosti od gotovo 69%. U grupi stanovnika bilo je 40% muškaraca i 60% žena (Frković, 2023).

Turisti su kao glavne razloge posjete Zagrebačkoj županiji naveli odmor i relaksaciju, gastronomsku ponudu, zabavne sadržaje te ljepote prirode i pejzaža (Frković, 2023). Također se provela anketa o zadovoljstvu u vezi ponude Zagrebačke županije (Frković, 2023). Najzadovoljniji su bili ljepotom pejzaža, ljubaznošću lokalnog stanovništva, lokalnom gastronomijom, sigurnošću i zaštitom okoliša (Frković, 2023). Najmanje zadovoljni su bili lokalnim prometom, klimom, parkirnim mjestima, suvenirima i radnim satima banaka i trgovina (Frković, 2023). Stanovnici su kao razloge za najveće zadovoljstvo naveli prirodne ljepote, izlete, planinarenje, kulturno-zabavne radionice i događanja te shopping ponudu

(Frković, 2023). Najmanje su bili zadovoljni jahanjem, kupanjem na bazenima, igranjem golfa, lovom i ribolovom te diskotekama i kafićima (Frković, 2023).

Nadalje, anketa koja je provedena za stanovnike Zagrebačke županije, odnosila se na razloge motivacije turističkog posjeta županiji (Frković, 2023). Kao najvažnije razloge, stanovnici su naveli razgledavanje kulturnih i povijesnih atrakcija, dostupnost i prezentacija kulturne, prirodne i povijesne baštine, kvaliteta izleta i kampova, odnos cijene i kvalitete turističke destinacije te ljepota i očuvanje prirode i okoline (Frković, 2023). Zatim, kao najmanje bitne razloge motivacije posjeta županiji, naveli su posjet županiji zbog dostupnosti ponude s popustom na posjet, široku i kvalitetnu gastronomsku ponudu, raznovrsnost, kvaliteta i radno vrijeme trgovina, raznovrsnost i kvaliteta ponude cesta vina, sira i gastronomskih evenata te sportske i rekreacijske aktivnosti (Frković, 2023).

Iz navedenih anketa može se zaključiti kako je lokalno stanovništvo svjesno da njihova Zagrebačka županija ima kvalitetnu kulturnu baštinu s obzirom da su lokalni stanovnici naveli razgledavanje kulturnih i povijesnih atrakcija te dostupnost i prezentaciju kulturne i povijesne baštine, kao jedne od glavnih razloga posjete turista Zagrebačkoj županiji. Naizgled se čini kao da stanovnici vjeruju da županija ima dovoljno bogatu kulturno-povijesnu baštinu za razvoj turizma, u sklopu koje su i muzeji, ali se možda uspješnost razvoja kulturnog turizma krije u potrebi kvalitetnije izrađene promocije atrakcija Zagrebačke županije.

4.4. Budućnost muzeja kao turističkih resursa Zagrebačke županije

U Programu rada turističke zajednice za 2024. godinu, stavlja se fokus na održivi razvoj (TZZŽ, 2023). Održivi razvoj odnosi se na politiku Zagrebačke županije usmjerenu na očuvanje i upravljanje destinacijom, zaštitu prirode, okoliša, društva i kulture, te razvijanje i napredak turističkog poslovanja. Razvijanje održivog upravljanja turističke destinacije dugačak je proces, no isplati se jer obostrano pozitivno utječe na odnos turista, prostora turističkog djelovanja i lokalne zajednice (TZZŽ, 2023; Golja i Globov, 2020; Gržinić et al., 2019).

Tokom posljednjih godina se u muzejima i galerijama organiziraju raznovrsni događaji poput književnih večeri, promotivnih aktivnosti, koncerata i drugih manifestacija (Zagrebačka

županija, 2023). Takvi događaji koji uključuju posjetitelje u svoje aktivnosti, pozitivno utječu na iskustva turista, no ono što ih zapravo potakne da se vrate u destinaciju, je razina gostoprimstva, atmosfera i pogodna okolina destinacije pa i na te faktore treba obratiti pažnju (Golja i Globov, 2020).

Sredstva u ovoj djelatnosti, prema programu rada, bit će usmjerena na podršku arheološkim istraživanjima i zaštitnim radovima na brojnim lokacijama u županiji, kao i na restauraciju, očuvanje i prezentaciju kulturne baštine (Zagrebačka županija, 2023). U suradnji s općinom Pisarovina, nastavit će se podržavati rad jedinog etno-muzeja na otvorenom, Zavičajnog muzeja Donja Kupčina (Zagrebačka županija, 2023). Također će se poticati suradnja među muzejima na zajedničkim projektima prezentacije povijesnog nasljeđa Zagrebačke županije, te će se podržavati likovne kolonije, tradicionalne manifestacije, značajne izložbe i ostali muzejski programi (Zagrebačka županija, 2023).

Kako bi Zagrebačka županija postavila viši standard za kvalitetu turističke ponude i kako bi se dogodila prilagodba na nova kretanja na turističkom tržištu, važno je slijediti programe predložene destinacijskim menadžmentom, točnije program koji bi se trebao ostvariti do kraja 2025. godine (Zagrebačka županija, 2016). Turistička zajednica Zagrebačke županije za svoje muzeje ima program kojem je cilj da uspostavi nove turističke atrakcije (Zagrebačka županija, 2016).

Ovaj program obuhvaća nekoliko muzeja u Zagrebačkoj županiji, čija bi realizacija u velikoj mjeri poboljšala turistički doživljaj (Zagrebačka županija, 2016). Muzeji su 2016. bili u drugačijim stadijima razvoja - neki su tek postajali kao ideja, neki su bili u fazi realizacije, dok je druge bilo potrebno obnoviti (Zagrebačka županija, 2016). Iako turistički sektor nije glavni organizator realizacije muzejskih projekata, on podupire njihovu provedbu (Zagrebačka županija, 2016).

Program uključuje osiguranje njihove turističke integracije tijekom stadija ideje, izgradnje i poslovanja (Zagrebačka županija, 2016). Muzeji na koje se navedeno odnosi su: Muzej nafte u Ivanić Gradu, Zrakoplovni muzej u Velikoj Gorici, Muzej vode "Janapolis" u Pisarovini, Rudarski muzej u Rudama, te Zavičajni muzej u Donjoj Kupčini (Zagrebačka županija, 2016). Još jedan program koji se planira provesti uključuje Eko park Žumberak i koncept eko muzeja (Zagrebačka županija, 2016). Regija mikroregije Žumberka, smještena unutar parka

prirode Žumberak-Samoborsko gorje, predstavlja prirodno najbolje sačuvan i najrjeđe naseljeni dio Županije koji je najviše izložen smanjenju broja stanovnika (Zagrebačka županija, 2016).

Žumberak bi mogao biti uspješna turistička lokacija specifične vrste muzeja, odnosno eko muzeja s holističkom idejom i predstavljanjem kulturne i prirodne baštine, s obzirom da Žumberak već ima reputaciju mjesta s bitnom ekološkom vrijednosti (Zagrebačka županija, 2016). U 2024. godini postoji ranije spomenuti Rudnik sveta Barbara koji se kategorizira kao muzej, no provedba ostalih ideja, navedenih u spomenutom planu, još uvijek se nije dogodila te prema tome plan o budućnosti razvoja muzeja ostaje isti, s tim da isti zapravo završava iduće, 2025. godine.

5. Zaključak

Uz problem sezonalnosti, u ovom radu spomenuta je i problematika turizma u Hrvatskoj s naglaskom na prevelika očekivanja od razvoja turizma na Jadranskoj obali, a premalih ulaganja napora za razvitak turizma u ostalim dijelovima Hrvatske. S obzirom da se Zagrebačka županija nalazi prilično daleko od izlaza na Jadransko more, ona nažalost djelomice pripada kategoriji turistički slabije posjećenih regija Hrvatske. Naime, nije u potpunosti zanemarena s obzirom da geografski obavlja glavni grad Hrvatske, a takva pozicija može se također pozitivno iskoristiti za bolji razvoj turizma ove županije što je navedeno u pojedinim planovima razvoja. Muzeji, kao dio kulturne baštine, svakako bi se trebali više promovirati u turizmu Republike Hrvatske, pogotovo u turizmu Kontinentalnog djela Hrvatske koji se nekada čini zapostavljenim. Također, kako je održivi turizam trenutno jedan od glavnih trendova na turističkom tržištu, njegova primjena može poduprijeti daljnji razvoj muzeja, jer se održivi turizam, između ostalog, orijentira na očuvanje kulturne baštine.

Turistima, koji dođu u posjet Kontinentalnoj Hrvatskoj, aktivnost posjete muzejima, galerijama i izložbama, evidentirana je kao aktivnost koju češće rade pri posjeti destinacije, nego turisti koji posjećuju Jadranski dio Hrvatske, odnosno turistima koji posjete Kontinentalnu Hrvatsku se ta aktivnost nalazi na trećem mjestu, dok se turistima koji posjete Jadransku Hrvatsku, ta aktivnost nalazi na osmom mjestu. Turisti su također više motivirani posjetiti kulturne i umjetničke sadržaje u Kontinentalnoj, nego u Jadranskoj Hrvatskoj.

Pokazalo se da turistima među glavnim razlozima posjete Zagrebačke županije i među sadržajima s kojima su oni bili najzadovoljniji u Zagrebačkoj županiji, nisu bile aktivnosti vezane za kulturne sadržaje, u koje se svrstava posjet muzejima. Međutim, mještani su u istoj anketi zabavne aktivnosti vezane za kulturu stavili kao jednu od stavaka u vezi čije provedbe su najzadovoljniji u svojoj županiji. Nadalje, mještani su također u navedenoj anketi visoko rangirali kulturnu i povijesnu baštinu kao motivaciju razloga posjete turista Zagrebačkoj županiji. Može se pretpostaviti da su stanovnici te županije, osim njenih prirodnih ljepota, svjesni i koliki kulturni značaj posjeduje taj prostor, a sasvim je moguće da turisti koji nisu dovoljno informirani o Zagrebačkoj županiji, nisu svjesni njene povijesno-kulturne baštine.

Mjesta poput muzeja bitna su za razvitak kulturnog identiteta destinacije, a njihov edukativni utjecaj na posjetitelje nije nezanemariv. Pokazanim primjerom analize ključnih turističkih

atrakcija Zagrebačke županije, pokazano je kako se kulturna baština, u kojoj se nalaze muzeji Zagrebačke županije, drži na čvrstom četvrtom mjestu. Također, spomenuta je posjećenost muzeja u odnosu na evidentirane podatke o dolascima i noćenjima turista u gradovima Zagrebačke županije od 2021. do 2023. godine. S obzirom da su dolasci i noćenja turista tih godina zabilježeni u najvećem broju u gradovima poput Velike Gorice i Samobora, sasvim je moguće da je dio turista odlučio posjetiti gradove upravo kako bi posjetili njihove muzeje jer su Muzej Turopolja i Samoborski muzej u zadnje tri godine bili najuspješniji muzeji Zagrebačke županije na statistikama Muzejskog dokumentacijskog centra o broju posjećenosti svih hrvatskih muzeja. Korelacija statistike dolazaka i noćenja turista u Zagrebačkoj županiji prijašnjih godina u odnosu na statistiku posjećenosti navedena dva muzeja, u određenoj nam mjeri naslućuje kako postoji povezanost između dolazaka turista u gradove Zagrebačke županije sa svrhom posjete muzejima.

Muzej Turopolja i Samoborski muzej su najpopularniji po posjećenosti, no to ne znači da ostali muzeji Zagrebačke županije nemaju što za ponuditi. Dakako, ostali muzeji također su obogaćeni povijesno-kulturnim, etnografskim građama i predmetima, no dio problema neposjećenosti leži i u činjenici da neki muzeji trenutno nisu otvoreni za javnost radi obnova, poput Gradskog muzeja i galerije Jastrebarsko. Neki muzeji, premda jesu otvoreni, ulazak u njih moguć je samo uz prethodnu najavu što oduzima turistima mogućnost spontane odluke o posjeti tom muzeju, kao naprimjer muzeju Martonu u Samoboru. Ovaj rad može poslužiti kao osvrt u kojem su navedene mnogobrojne kvalitete ponuda muzeja Zagrebačke županije, a čija je uloga u njezinom turizmu definitivno primjetna, no smatra se da može biti još značajnija i utjecajnija na razini cjelokupnog turizma Republike Hrvatske.

LITERATURA

Stručne knjige:

1. Bedrina, D. (2008.), *Pisani rubac Hrvatske*, Zagreb, Turistička zajednica Zagrebačke županije
2. Camin, G. (2010.), *Najljepši muzeji svijeta*, Rijeka, Naklada Uliks
3. Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O. i suradnici (2011.), *Turizam: ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Zagreb, Školska knjiga
4. Dizdar, Z., Leček, S. (2003.), *Zagrebačka županija*, Zagreb, Zagrebačka županija
5. Golja, T., Globov, K.S. (2020), *New challenges in tourism development*, Pula, Jurja Dobrila University of Pula
6. Gržinić, J. (2022.), *Međunarodni turizam*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
7. Gržinić, J. (2019.), *UVOD U TURIZAM - povijest, razvoj, perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
8. Gržinić, J., Kostić-Bobanović, M., Currie, D.M. (2019), *Tourism education in a n age of change*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
9. Gržinić, J., Vodeb, K. (2015) *Cultural tourism and destination impacts*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
10. Hanžek, M. (2017.), *Turizam: studije slučaja Hrvatske i regije*, Zagreb, Mate
11. Klarić, V., Laszlo, Ž., Nevidal, R. (2011.), *Muzeji i turizam: turistički posjeti muzeju: upravljanje posjetiteljima: priručnik*, Zagreb, Globtour Event
12. Marcus, G.E., Fischer, M.M.J. (2003.), *Antropologija kao kritika kulture*, Zagreb, Naklada BREZA
13. Šuran, F. (2016.), *Slobodno vrijeme, putovanje i turizam : sociološki pristup*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
14. Šuran, F. (2016.), *Turizam i teritorij*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
15. Vlačić, M. (2018.), *Turizam i kultura*, Zagreb, Naklada Jurčić d.o.o.
16. Vukonić, B. (2005.), *Povijest hrvatskog turizma*, Zagreb, Prometej

Znanstveni članci:

1. Brelik, A. i Łacka, I. (2024.), DETERMINANTS OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE ASPECT OF THE CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY, *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists*, XXVI(2), 20-37. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.5681>
2. Deb, S. i DAS, M. & Chandra Voumik, L. i Nafi, S. i Rashid, M. i Esquivias, M. A. (2023.), THE ENVIRONMENTAL EFFECTS OF TOURISM: ANALYZING THE IMPACT OF TOURISM, GLOBAL TRADE, CONSUMPTION EXPENDITURE, ELECTRICITY, AND POPULATION ON ENVIRONMENT IN LEADING GLOBAL TOURIST DESTINATIONS, *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 51(4), 1703-1716. <https://doi.org/10.30892/gtg.514spl11-1166>
3. Frković, L. (2023.), Quality management in the function of the development of sustainable tourism: what can we learn from the case of the Zagreb County?, u: Bilas, V., Lacković Vincek, Z. (ur.), *Proceedings of the 44th EBES Conference Istanbul* (str. 1297-1310.), Istanbul, Turska
4. Miftari, F. (2023.), SUSTAINABLE TOURISM WITHIN THE NATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF CROATIA UNTIL 2030, *SCIENCE International Journal*, 2(2), 45–48. <https://doi.org/10.35120/sciencej020245m>
5. Mojolic, D.M. (2013), OPPORTUNITIES OF LOCAL DEVELOPMENT USING NATURAL AND ANTHROPOGENIC RESOURCES IN TOURISM ACTIVITIES. CASE STUDY: ULMENI, MARAMURE, *Analele Universității din Oradea -Seria Geografie*, 23(1), 123-133.
6. Özdemir, M. (2024., srpanj), The Educational Role of Virtual Museums in Cultural Transfer: Ottoman Artifacts, *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 23(3), preuzeto s <http://www.tojet.net/articles/v23i3/2339.pdf>
7. Pančić Kombol, T. (2006.), Kulturno nasljeđe i turizam, *RADOVI Zavoda za znanstveni rad Hazu Varaždin*, (16-17), 211-226.
8. Rastegar, R., Higgins-Desbiolles, F., & Ruhanen, L. (2023.), Tourism, global crises and justice: rethinking, redefining and reorienting tourism futures, *Journal of Sustainable Tourism*, 31(12), 2613–2627. <https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2219037>

9. Gregorić, M. (2022.), Transformacija kulturnog turizma u post Covid uvjetima, *Croatian Regional Development Journal*, 3(2), 161-180.
10. Shakhrizoda Oromjonovna, O. i Sabina Eshnazarovna, M. (2023.), Economic Development in Tourism Industry, *European Journal of Business*, 3(2), 60-64.
11. Xu, L., Ao, C., Liu, B. (2023.), Ecotourism and sustainable development: a scientometric review of global research trends, *Environment, Development and Sustainability*, 25, 2977–3003. <https://doi.org/10.1007/s10668-022-02190-0>
12. Zubitashvili, T. (2024.), The Role of Museums for the Issue of Tourism Development, *Sciental Journal of Education Humanities and Social Sciences*, 2(10), 25-30. <https://doi.org/10.37547/history-crjh-02-10-07>

Internet stranice:

1. AECOM (2024.), *Global Attractions Attendance Report* [e-publikacija], preuzeto s <https://aecom.com/wp-content/uploads/documents/reports/AECOM-Theme-Index-2023.pdf>
2. Croatia (b.d.), Turizam, preuzeto 23. rujna 2024. s <https://www.croatia.eu/index.php/hr/home-hr/gospodarstvo/turizam>
3. Državni zavod za statistiku (2024.), 1731 Turizam u 2023 [e-publikacija], preuzeto s https://podaci.dzs.hr/media/pt0dpwn5/si-1731_turizam-u-2023.pdf
4. Državni zavod za statistiku (2023.), DOLASCI I NOĆENJA TURISTA U 2022., preuzeto 9. rujna 2024. s <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29506>
5. Državni zavod za statistiku (2024.), DOLASCI I NOĆENJA TURISTA U 2023., preuzeto 9. rujna 2024. s <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58169>
6. Državni zavod za statistiku (2022.), *KONAČNI REZULTATI* [e-publikacija], preuzeto s https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/Popis%202021/PDF/Popis_2021_konacni_rezultati.pdf

7. Državni zavod za statistiku (2024.), *DOLASCI I NOĆENJA TURISTA U 2023.* [e-publikacija], preuzeto s https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2024_dokumenti/DZS_tur_promet_2023.pdf
8. Državni zavod za statistiku (b.d.), Popis 2021., preuzeto 11. rujna 2024. s <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88>
9. Državni zavod za statistiku (b.d.), Zaposleni prema područjima, preuzeto 27. rujna 2024. s <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=ZAPOSLENI%20PREMA%20PODRU%C4%8CJIMA>
10. Državni zavod za statistiku (2022.), *PROCJENA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE U 2021.* [e-publikacija], preuzeto s <https://podaci.dzs.hr/media/gr3dlry2/stan-2022-3-1-procjena-stanovni%C5%A1tva-republike-hrvatske-u-2021.pdf>
11. Ekonomski fakultet Zagreb (2017.), *OSNOVNI PODACI O TURIZMU U SVIJETU I HRVATSKOJ U 2015. GODINI* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/TUR/Osnovni%20podaci%20o%20turizmu%20u%20svijetu%20i%20Hrvatskoj%20u%202015.%20godini%20-%20velja%C4%8Da%202017.pdf>
12. Grad Jastrebarsko (b.d.), Izvješća, preuzeto 11. rujna 2024. s https://www.jastrebarsko.hr/javna_uprava/proracun/izvjesca/
13. Gradski muzej Jastrebarsko (b.d.), O nama, preuzeto 11. rujna 2024. godine s <https://www.gmj.hr/o-nama/>
14. Grad Samobor (b.d.), Dokument, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.samobor.hr/dokumenti?catID=510>
15. Grad Samobor (b.d.), O Samoborskom muzeju, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.samobor.hr/muzej/o-samoborskom-muzeju-c505>
16. Grad Samobor (b.d.), Samoborski muzej, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.samobor.hr/visit/samoborski-muzej-p434>
17. Hrvatska turistička zajednica (2024.), *REZULTATI HRVATSKOG TURIZMA U RAZDOBLJU 2019. – 2023.* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.htz.hr/sites/default/files/2024-02/Turizam%20Hrvatske%202019-2023.pdf>

18. Hrvatska turistička zajednica (2023.), *TOMAS HRVATSKA 2022./2023.* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-12/TOMAS%20Hrvatska%202022%20-%202023.pdf>
19. Hrvatski virtualni muzeji (b.d.), Žumberački uskočki muzej, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://hvm.mdc.hr/zumberacki-uskocki-muzej,700:STD/hr/info/>
20. Invest Croatia (2024.), Zagrebačka županija, preuzeto 28. rujna 2024. s <https://investcroatia.gov.hr/county-stats/zagrebacka-zupanija/>
21. Ireland Virtual Tours (b.d.), Virtual Tours of Ireland, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.irelandvirtualtours.com/>
22. Kaj su jeli naši stari (b.d.), PROGRAM DOGAĐANJA 2024., preuzeto 10. rujna 2024. s <https://kajsujelinasistari.hr/program-dogadanja-2024/>
23. Louvre (b.d.), VIRTUAL TOURS, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.louvre.fr/en/online-tours>
24. MarkWide Research (2024.), Museums Tourism market Analysis, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://markwideresearch.com/museums-tourism-market/>
25. Ministarstvo demografije i useljništva (2022.), *Doprinos JLP(R)S-a demografskoj revitalizaciji Zagrebačke županije i Grada Zagreba* [e-publikacija], preuzeto s <https://mdu.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%202/Slike%20od%2011.23/Dokumenti%20od%2011.23/Demografija%20Velika%20Gorica%20knjiz%CC%8Cica%20za%20web.pdf>
26. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (b.d.), Popis županija gradova i općina, preuzeto 23. rujna 2024. s <https://mpudt.gov.hr/gradjani-21417/iz-djelokruga/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava-24398/popis-zupanija-gradova-i-opcina-24402/24402?lang=hr>
27. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2011.), *MUZEJI I TURIZAM Djelovanje muzeja kao dionika kulturnog turizma Priručnik* [e-publikacija], preuzeto s <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/muzeji-t-1.pdf>
28. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2022.), *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* [e-publikacija], preuzeto s https://mint.gov.hr/UserDocsImages//2022_dokumenti//003_220721_Strategija_ROT_nacrt.pdf

29. Musei vaticani (b.d.), Museums, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/tour-virtuali-elenco.html>
30. Muzej Brdovec (b.d.), Info, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://muzejbrdovec.hr/info/>
31. Muzej Brdovec (b.d.), Povijest Muzeja Brdovec, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://muzejbrdovec.hr/povijest-muzeja/>
32. Muzej Ivanić-Grada (b.d.), Kontakt, preuzeto s <https://www.muzejivanicgrada.hr/kontakt/>
33. Muzej Ivanić-Grada (b.d.), O nama, preuzeto s <https://www.muzejivanicgrada.hr/o-nama/>
34. Muzej Matija Skurjeni (b.d.), O NAMA, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://muzej-matija-skurjeni.hr/o-nama/>
35. Muzej Marton (b.d.), KONTAKT, preuzeto 11. rujna 2024. s <http://www.muzej-marton.hr/kontakt.asp>
36. Muzej Marton (b.d.), O NAMA, preuzeto 11. rujna 2024. s http://www.muzej-marton.hr/onama_muzej.asp
37. Muzej Sveti Ivan Zelina (b.d.), Kontakt, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.muzej-zelina.hr/hr/muzej-zelina/kontakt/>
38. Muzej Sveti Ivan Zelina (2017.), Povijest muzeja Sveti Ivan Zelina, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.muzej-zelina.hr/hr/muzej-zelina/povijest-muzeja-sveti-ivan-zelina/>
39. Muzej Turopolja (b.d.), Cjenik Muzeja Turopolja, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.muzej-turopolja.hr/cjenik-muzeja-turopolja/>
40. Muzejski dokumentacijski centar (b.d.), Muzejska statistika, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://mdc.hr/hr/muzeji/muzejska-statistika/statistika-hrvatskih-muzeja/>
41. Muzejski dokumentacijski centar (b.d.), Izvješća muzeja, preuzeto 23. rujna 2024. s <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/najnovija-izvjesca/#zg>
42. Muzejski dokumentacijski centar (2024.), *Posjećenost hrvatskih muzeja u 2023. godini* [e-publikacija], preuzeto s https://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/tablica_posjetitelji_2023_poredak.pdf
43. Muzejski dokumentacijski centar (b.d.), Izvješća muzeja, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/najnovija-izvjesca/#hr>

44. Muzejski dokumentacijski centar (b.d.), Virtualni muzeji, preuzeto 23. rujna 2024. s <https://mdc.hr/hr/muzeji/digitalna-muzejska-bastina/virtualni-muzeji/>
45. Noć muzeja (b.d.), O Noći muzeja, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://noc-muzeja.hr/o-noci-muzeja/>
46. Općina Pisarovina (b.d.), Službene stranice, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://pisarovina.hr/muzej/>
47. Prirodoslovno-matematički fakultet (b.d.), Godina dana od razornog potresa kod Petrinje, preuzeto 11. rujna 2024. s https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/potresi_kod_petrinje/2020-2021#
48. ProQuest (2023.), *Croatia Tourism Report - Q4 2023* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.proquest.com/docview/2840021989/1BE01B97B8054C39PQ/1?accountid=132154&sourcetype=Reports>
49. Road Genius (8. lipnja 2024.), Global Tourism Statistics & Trends – 2023 and 2024, preuzeto 9. rujna 2024. s <https://roadgenius.com/statistics/tourism/>
50. Rudnik Sv. Barbara (b.d.), O projektu, preuzeto 11. rujna 2024. godine s <https://www.rudnik.hr/hr/text/o-projektu/>
51. Rudnik Sv. Barbara (b.d.), O rudniku, preuzeto 11. rujna 2024. godine s <https://www.rudnik.hr/hr/>
52. Turistička zajednica grada Dugog Sela (2024.), *IZVJEŠĆE O IZVRŠENJU PROGRAMA RADA S FINANCIJSKIM IZVJEŠĆEM TURISTIČKE ZAJEDNICE GRADA DUGOG SELA ZA 2023. GODINU* [e-publikacija], preuzeto s <https://tzds.hr/wp-content/uploads/2024/03/IZVJESCE-O-IZVRSENJU-PROGRAMA-RADA-S-FINANCIJSKIM-IZVJESCEM-1.pdf>
53. Turistička zajednica grada Ivanić-Grada (2024.), *Izješće o izvršenju programa rada turističke zajednice grada Ivanić-Grada za 2023. godinu* [e-publikacija], preuzeto s https://www.tzig.hr/files/ugd/cc8717_52920728ff2948b68a647e9fca396ae9.pdf
54. Turistička zajednica grada Jastrebarskog (2023.), *IZVJEŠĆE O IZVRŠAVANJU PROGRAMA RADA TURISTIČKE ZAJEDNICE GRADA JASTREBARSKOG ZA 2022. GODINU* [e-publikacija], preuzeto s https://www.tzgj.hr/doc/izvjescje_o_izvrsavanju_programa_rada_za_2022_godinu.pdf

55. Turistička zajednica grada Jastrebarskog (2023.), *PROGRAM RADA TURISTIČKE ZAJEDNICE GRADA JASTREBARSKOG ZA 2024. GODINU* [e-publikacija], preuzeto s https://www.tzgj.hr/doc/program_rada_tzgj_2024_.pdf
56. Turistička zajednica grada Samobor (2024.), *Izvešće o radu Turističke zajednice o izvršenju programa rada za 2023. godinu s financijskim izvještajem TZGS za razdoblje 1.1. – 31.12.2023.* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.samobor.hr/dokumenti?catID=569>
57. Turistička zajednica Grada Sv. Ivana Zeline (2023.), *Izvešće o izvršenju programa rada 2022.* [e-publikacija], preuzeto s https://www.visitzelina.hr/images/2022_Izvj%C5%A1%C4%87e_o_izvr%C5%A1enju_programa_rada.pdf
58. Turistička zajednica Grada Sv. Ivana Zeline (2024.), *Izvešće o izvršenju programa rada 2023.* [e-publikacija], preuzeto s https://www.visitzelina.hr/images/Izvj%C5%A1%C4%87e_o_izvr%C5%A1enju_programa_rada_2023.pdf
59. Turistička zajednica grada Velike Gorice (b.d.), Muzej Turopolja, preuzeto 11. rujna 2024. s <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/muzej-turopolja/239?c=27>
60. Turistička zajednica grada Velike Gorice (2023.), *Izvešće o izvršenju Godišnjeg programa rada Turističke zajednice grada Velike Gorice za 2022. godinu* [e-publikacija], preuzeto s http://www.tzvg.hr/uploads/content/221/document/1/godinje_izvjee_za_2022.pdf
61. Turistička zajednica grada Velike Gorice (2024.), *Izvešće o izvršenju Godišnjeg programa rada Turističke zajednice grada Velike Gorice za 2023. godinu* [e-publikacija], preuzeto s http://www.tzvg.hr/uploads/content/221/document/1/godinje_izvjee_za_2023.pdf
62. Turistička zajednica grada Vrbovca (2024.), *IZVJEŠĆE O IZVRŠENJU PROGRAMA RADA TURISTIČKE ZAJEDNICE GRADA VRBOVCA ZA 2023. GODINU* [e-publikacija], preuzeto s <https://tz-vrbovec.hr/wp-content/uploads/2024/06/Izvjescje-o-izvršenju-program-rada-TZ-Grada-Vrbovca-za-2023.pdf#>
63. Turistička zajednica grada Zaprešića (2023.), *Program rada Turističke zajednice grada Zaprešića s financijskim planom za 2024.* [e-publikacija], preuzeto s

<https://www.visitzapresic.hr/system/wp-content/uploads/2024/07/Program-rada-TZ-grad-Zapresica-2024.-fnl-usvojeno.pdf>

64. Turistička zajednica Općine Sveta Nedjelja (2024.), *Izješće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju za 2023. godinu* [e-publikacija], preuzeto s <https://tzosvetanedelja.hr/wp-content/uploads/2024/04/3-Odluka-o-izvršenju-programa.pdf>
65. Turistička zajednica Zagrebačke županije (2020.), *STUDIJA UPRAVLJANJA KVALITETOM U TURIZMU* [e-publikacija], preuzeto s <https://visitzagrebcounty.hr/wp-content/uploads/2023/02/Studija-upravljanja-kvalitetom-u-turizmu.pdf>
66. Turistička zajednica Zagrebačke županije (2023.), *PROGRAM RADA ZA 2024. GODINU* [e-publikacija], preuzeto s <https://visitzagrebcounty.hr/wp-content/uploads/2024/02/Program-rada-TZ-Zagrebacke-zupanije-za-2024.-godinu.pdf>
67. Turistička zajednica Zagrebačke županije (b.d.), Muzeji i galerije, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://visitzagrebcounty.hr/kultura-tradicija/muzeji-galerije/>
68. Turistička zajednica Zagrebačke županije (b.d.), O nama, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://visitzagrebcounty.hr/o-nama/>
69. UNWTO (b.d.), Tourism Seasonality, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.unwto.org/sustainable-development/unwto-international-network-of-sustainable-tourism-observatories/tools-tourism-seasonality>
70. Zagrebačka županija (2011.), *Prezentacija turizma Zagrebačke županije*, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.zagrebacka-zupanija.hr/vijesti/968/prezentacija-turizma-zagrebacke-zupanije>
71. Zagrebačka županija (2016.), *STRATEGIJA TURISTIČKOG RAZVOJA ZAGREBAČKE ŽUPANIJE (DO 2025. GODINE)* [e-publikacija], preuzeto s https://www.zagrebacka-zupanija.hr/media/filer_public/3f/df/3fd379-802c-4921-9f6d-90fedb6767bb/strategija_turistickog_razvoja_zagrebacke_zupanije_do_2025.pdf
72. Zagrebačka županija (2022.), *Program zaštite okoliša Zagrebačke županije za period 2022.-2025.* [e-publikacija], preuzeto s https://www.zagrebacka-zupanija.hr/media/filer_public/d6/4a/d64a887d-26ac-4733-a12d-f11b403528d1/program_zastite_okolisa_zz_-_20122022docx.pdf

73. Zagrebačka županija (2023.), *PROGRAM javnih potreba u kulturi Zagrebačke županije za 2024. godinu* [e-publikacija], preuzeto s https://www.zagrebacka-zupanija.hr/media/filer_public/7d/e7/7de7062d-b1ca-4387-a7b5-8d2aa807ad1b/11d_program_javnih_potreba_u_kulturi_zagrebacke_zupanije_za_2024_godinu.docx
74. Zagrebačka županija (2024.), *GODIŠNJE IZVJEŠĆE o izvršenju programa javnih potreba u kulturi Zagrebačke županije za 2023. godinu* [e-publikacija], preuzeto s https://www.zagrebacka-zupanija.hr/media/filer_public/5b/98/5b98393e-3cf1-495f-b716-98ef5e7d0430/3c_privitak_godisnje_izvjesce_o_izvrsenju_programa_javnih_potreba_u_kulturi_zagrebacke_zupanije_za_2023_godinu.docx
75. Zagrebačka županija (b.d.), Županija, preuzeto 11. rujna 2024. s <https://www.zagrebacka-zupanija.hr/zupanija/>
76. Zavod za prostorno uređenje Zagrebačke županije (2022.), Obrada konačnih rezultata Popisa stanovništva za područje Zagrebačke županije, preuzeto 9. rujna 2024. s <https://www.zpuzz.hr/novost/obrada-konacnih-rezultata-popisa-stanovnistva-za-podrucje-zagrebacke-zupanije/>

GRAFOVI

1. Graf 1. Turistički dolasci (u milijunima) od 2019. do tekuće 2024. godine
2. Graf 2. Države s najviše turističkih dolazaka u 2023. godini
3. Graf 3. Sezonalna distribucija turističkog prometa prema glavnim vrstama smještajnih objekata za razdoblje od 2019. do 2023. godine
4. Graf 4. Ključne turističke atrakcije Zagrebačke županije

TABLICE

1. Tablica 1. Dolasci i noćenja turista u Hrvatskoj u 2023. godini po županijama
2. Tablica 2. Aktivnosti turista za vrijeme boravka u hrvatskoj destinaciji
3. Tablica 3. Motivi dolaska turista u Hrvatsku prema regijama

4. Tablica 4. Najposjećeniji muzeji na svijetu 2023. godine
5. Tablica 5. Dvadeset najposjećenijih hrvatskih muzeja u 2023. godini
6. Tablica 6. Usporedba popisa stanovništva iz 2011. s popisom stanovništva iz 2021. godine, po županijama
7. Tablica 7. Usporedba broja stanovnika u općinama Zagrebačke županije 2011. i 2021. godine
8. Tablica 8. Usporedba popisa stanovništva prema spolu i dobnim skupinama u Republici Hrvatskoj sa Zagrebačkom županijom, sredinom 2021. godine
9. Tablica 9. Bruto domaći proizvod po stanovniku po županijama od 2018. do 2021. godine
10. Tablica 10. Zaposlenost u Zagrebačkoj županiji po djelatnostima od 2021. do 2023. godine
11. Tablica 11. Dolasci i noćenja turista 2022. i 2023. godine u Zagrebačkoj županiji
12. Tablica 12. Postelje, dolasci i noćenja po gradovima i općinama Zagrebačke županije u 2023. godini
13. Tablica 13. Dolasci i noćenja turista u gradovima Zagrebačke županije od 2021. do 2023. godine
14. Tablica 14. Ukupan broj posjetitelja muzeja Zagrebačke županije u 2023. godini
15. Tablica 15. Novčana sredstva osigurana u proračunu Zagrebačke županije za 2023. godinu za ostvarenje Programa javnih potreba u kulturi
16. Tablica 16. Novčana sredstva u proračunu Zagrebačke županije planirana za ostvarenje Programa javnih potreba u kulturi u 2024. godini